

Uniwersytet Warszawski
Wydział Zarządzania

Natalia Małgorzata Boruc
Nr albumu: 365271

Wynik finansowy w ujęciu prawa bilansowego i podatkowego na przykładzie firmy Olympus Polska Sp. z o.o.

Praca magisterska
na kierunku Finanse rachunkowość i ubezpieczenia
w zakresie Finanse przedsiębiorstw i rachunkowość

Praca wykonana pod kierunkiem
prof. zw. dr hab. Jana Turyny
Katedra Finansów i Rachunkowości

Warszawa, maj 2019

Oświadczenie kierującego pracą

Oświadczam, że niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie tytułu zawodowego.

Data

Podpis kierującego pracą

Oświadczenie autora (autorów) pracy

Świadom odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca dyplomowa została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni.

Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

Data

Podpis autora (autorów) pracy

Streszczenie

Niniejsza praca ma na celu ukazać różnice występujące pomiędzy wynikiem bilansowym, a podatkowym na przykładzie wybranej spółki. W pierwszym rozdziale opisano ogólne zasady prawa bilansowego oraz podatkowego. W rozdziale drugim i trzecim zaprezentowano przychody oraz koszty w świetle ustawy o rachunkowości i ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Ukazano także różnice w ich ujmowaniu dla celów obydwu praw. W rozdziale czwartym przedstawiono etapy oraz elementy składowe kształtujące końcowy wynik finansowy brutto oraz dochód podatkowy. W ostatnim rozdziale dokonano analizy przychodów oraz kosztów badanej spółki Olympus Polska, a także ukazano ich wpływ na wielkość wyniku finansowego brutto oraz dochodu podatkowego w związku z odmiennym podejściem obydwu praw.

Słowa kluczowe

przychód, koszt, wynik finansowy brutto, wynik podatkowy, dochód, podstawa opodatkowania, zysk brutto

Dziedzina pracy

04300 Księgowość, zarządzanie finansami

Tytuł pracy w języku angielskim

Financial result in terms of balance sheet law and tax law on the example of company
Olympus Polska Sp. z o.o.

Spis treści

Wstęp	6
Rozdział I. Zasady ogólne – prawo bilansowe i prawo podatkowe	8
1.1. Zasady prawa bilansowego.....	11
1.2. Zasady prawa podatkowego	18
Rozdział II. Przychody w świetle prawa bilansowego i podatkowego	23
2.1. Przychody w ujęciu prawa bilansowego	23
2.2. Przychody w ujęciu prawa podatkowego	24
2.3. Różnice w przychodach bilansowych i podatkowych.....	28
Rozdział III. Koszty w aspekcie księgowym i podatkowym.....	30
3.1. Koszty w ujęciu prawa bilansowego	30
3.1.1. Klasyfikacja kosztów w ujęciu prawa bilansowego	31
3.2. Koszty w ujęciu prawa podatkowego.....	34
3.3. Różnice w kosztach bilansowych i podatkowych	38
Rozdział IV. Wynik finansowy.....	39
4.1. Podstawy prawne do ustalenia wyniku finansowego i dochodu podatkowego....	39
4.2. Wynik finansowy a dochód podatkowy	41
4.3. Zasady ustalenia wyniku finansowego i jego korekta dla celów podatkowych...	43
4.4. Różnice pomiędzy wynikiem rachunkowym a wynikiem podatkowym.....	46
4.4.1. Podział i klasyfikacja różnic	47
4.4.1.1. Różnice trwałe w przychodach i kosztach	50
4.4.1.2. Różnice przejściowe w przychodach i kosztach	53
Rozdział V. Wynik finansowy w świetle prawa bilansowego i podatkowego na przykładzie spółki Olympus Polska	56
5.1. Charakterystyka badanej firmy Olympus Polska Sp. z o.o.	56
5.2. Przychody w ujęciu bilansowym.....	60
5.3. Przychody w ujęciu podatkowym	61
5.4. Koszty w ujęciu bilansowym.....	62
5.5. Koszty w ujęciu podatkowym	63
5.6. Wynik finansowy w świetle prawa bilansowego i prawa podatkowego.....	65
5.6.1. Wynik bilansowy	66
5.6.2. Dochód podatkowy	68
Zakończenie	72

Bibliografia	74
Spis tabel	76
Spis schematów.....	77
Załączniki.....	78

Wstęp

Każda jednostka gospodarcza stawia sobie za cel osiągnięcie korzystnego wyniku finansowego, czyli dąży do maksymalizacji zysku.

Sporządzone przez zarząd spółki, zgodnie z przepisami prawa bilansowego, sprawozdania finansowe dostarczają użytecznych informacji głównie zewnętrznej grupie użytkowników, a zwłaszcza właścicielom kapitału. Jednakże zasady kalkulacji wyniku finansowego brutto w myśl prawa bilansowego nie są w pełni akceptowane przez prawo podatkowe.

Różnice między obydwoma prawami wynikają z całkiem odmiennych zadań jakie mają do spełnienia zarówno rachunkowość, jak i system podatkowy. Celem rachunkowości jest odzwierciedlenie ekonomicznego obrazu jednostki, zaś celem systemu podatkowego jest przede wszystkim ustalenie zobowiązań wobec budżetu państwa. Podatki stanowią istotny instrument w ręku państwa, oddziałujący na podporządkowane mu podmioty.

Rachunkowość ukształtowała własne zasady, od których nie ma odstępstwa. Według tych zasad jednostki ustalają swój wynik finansowy. Jednakże organ podatkowy nie może dokonywać zmian zasad rachunkowości, dlatego też ustanowił nowe regulacje w myśl prawa podatkowego, honorujące lub też nie przychody oraz koszty bilansowe przy obliczaniu podstawy do opodatkowania jednostki gospodarczej za dany rok podatkowy.

Ważne jest, aby księgi rachunkowe były prowadzone w sposób rzetelny i prawidłowy, głównie dla celów ujawniania danych sprawozdań finansowych czy deklaracji podatkowych. W związku z tym, podmioty gospodarcze obowiązkowo prowadzą dwie odrębne ewidencje rachunku wyników finansowych, a więc jedna dla celów rachunkowych, zaś druga dla celów podatkowych. Jednakże nieustannie zmieniające się przepisy obydwu praw utrudniają poprawne ewidencjonowanie przychodów oraz kosztów. Z racji tego osoby zajmujące się finansami czy podatkami, muszą wykazywać się dobrą znajomością zasad prawa bilansowego, jak również podatkowego, lecz w szczególności znajomością istniejących między nimi różnic.

Przedmiotem pracy jest przedstawienie wzajemnych relacji oraz istniejących różnic, które występują pomiędzy przepisami prawa bilansowego a regulacjami podatkowymi odnośnie kalkulacji wyniku finansowego w myśl obydwu praw. Jednocześnie ukazując podział przychodów i kosztów w myśl obydwu ustaw. Praca nie prezentuje wyczerpująco

tematu różnic między obydwoma zbiorami przepisów. Jej zamierzeniem jest tylko i wyłącznie przybliżenie problematyki kalkulacji dochodu podatkowego w oparciu o wynik finansowy brutto.

Niniejsza praca składa się z pięciu rozdziałów. Ma zarówno charakter teoretyczny, jak i praktyczny. W opracowaniu całkowicie pominięto problematykę podatku dochodowego osób fizycznych, jak również pozostałe zagadnienia dotyczące podatków innych niż dochodowe.

Pierwszy z rozdziałów przedstawia ogólne zasady funkcjonowania prawa bilansowego oraz prawa podatkowego. Ukazuje charakterystykę podstawowych zagadnień teoretycznych obejmujących pojęcie zasad rachunkowych i podatkowych w myśl obowiązujących przepisów prawa.

W drugim i trzecim rozdziale omówione zostały przychody i koszty w świetle prawa bilansowego oraz prawa podatkowego, a także różnice trwałe i przejściowe występujące pomiędzy nimi ze względu na odmienną obydwa praw.

Czwarta część pracy opisuje wynik finansowy jako źródło informacji o podmiocie gospodarczym, a także różnice pomiędzy regulacjami obydwu praw w kwestii pomiaru i obliczania wyniku finansowego podmiotu.

Ostatni rozdział prezentuje wybraną spółkę jako przedmiot badania. Opisano jej historię, przedmiot, strukturę organizacyjną, jak również rodzaj jej działalności. Ukazano zasady oraz metody rachunkowe stosowane przez firmę Olympus Polska Sp. z o.o. Celem ukazania teorii zaprezentowano wynik finansowy badanej spółki oraz jego kalkulację w myśl ustawy o rachunkowości oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano fachową literaturę oraz akty prawne. Ostatni rozdział pracy oparto na materiałach udostępnionych przez firmę Olympus Polska Sp. z o.o.

Rozdział I. Zasady ogólne – prawo bilansowe i prawo podatkowe

Prawo bilansowe i prawo podatkowe różni się od siebie znacząco. W głównej mierze wynika to z odmienności celów i funkcji uregulowań podatkowych, jak również z polityki kształtowania systemu podatkowego.

Prawo bilansowe ma charakter niezmienny, obiektywny. Prawo podatkowe nieustannie jest uzależnione od polityki państwa, czego wynikiem są ciągle zmiany przepisów podatkowych, które bardzo często wymagają szeregu interpretacji.

Interpretacja zapisów ustawy o rachunkowości uzyskuje szczególne znaczenie, gdy wiążą się one z zagadnieniami regulowanymi przez przepisy podatkowe. Często obserwuje się, że w przepisach ustawy w odniesieniu do danego zagadnienia wykazana jest zasada ogólna, zaś w prawie podatkowym można odnaleźć jej szczegółowe rozwiązanie i mimo tego, że jest ono niezgodne z zasadami rachunkowości należy je stosować w praktyce.

Celem prawa bilansowego jest niedopuszczenie do ukazania zbyt wysokiego zysku w porównaniu do rzeczywistego, zaś celem regulacji prawa podatkowego jest niedopuszczenie do zaniżenia podstawy opodatkowania, czy też zagrożenia regularności poboru podatku¹.

Następstwem całkiem różnego podejścia do momentu powstania przychodu i zarachowania kosztów, które wynikają z przepisów prawa bilansowego i podatkowego, jest to, że wynik bilansowy zazwyczaj nie pokrywa się z wynikiem podatkowym jednostki gospodarczej.

Obraz ekonomiczny podmiotu sporządzany jest zgodnie z prawem bilansowym wedle odmiennych reguł niż prawo podatkowe. Konsekwencją czego są też różnice w definiowaniu i ujmowaniu elementów wyniku finansowego, kategorii ekonomicznej ustalonej według ustawy o rachunkowości. Jednak zapisy, które są dokonywane w księgach rachunkowych nie mogą ani tworzyć, ani modyfikować obowiązku podatkowego, ponieważ obowiązek ten wynika tylko z ustaw materialnego prawa podatkowego, jak np.: ustaw o podatkach dochodowych, ustawy o zobowiązaniach podatkowych².

Między wynikiem podatkowym a wynikiem finansowym podmiotu gospodarczego zachodzą różnice wywołane tym, że:

- wynik finansowy generują przychody, które nie są przychodami dla celów podatkowych czy też na odwrót;

¹ Litwińczuk H., Prawo bilansowe., KiK Konieczny i Kruszewski s.c., Warszawa 1995, s. 164-165

² Wyrok NSA z 17 czerwca 1991 r. (III S.A. 245/91)

- do kosztów zaliczane są pozycje, które nie są kosztami uzyskania przychodów w rozumieniu ustaw o podatku dochodowym;
- poszczególne przychody przyjmowane są za osiągnięte lub koszty za poniesione w innym momencie zgodnie z ustawą o rachunkowości i zgodnie z przepisami prawa podatkowego;
- od dochodu można także odliczyć wybrane wydatki.

Z dwoistości prawa, czyli obowiązywania równolegle prawa bilansowego oraz prawa podatkowego w stosunku do jednostek gospodarczych, pojawiają się określone konsekwencje ewidencyjno-rozliczeniowe³.

W skutek czego, niezbędne jest ustalanie dwóch kategorii wyników, czyli:

- wyniku rachunkowego brutto (księgowego),
- wyniku podatkowego (dochodu).

W wyniku finansowym jednostki i jej księgach rachunkowych należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami, niezależnie od terminu ich zapłaty⁴. W prawie podatkowym stosowana jest zasada memoriałowa, jak również zasada kasowa.

Przychody należne, mimo iż faktycznie nieotrzymane, to także przychody rozumiane memoriałowo. Charakterystycznymi przychodami, które ujmowane są zgodnie z zasadą kasową są m.in. dodatnie różnice kursowe, czy też otrzymane odsetki od kredytów i pożyczek.

Koszty należy traktować w bardzo podobny sposób jak przychody. Według prawa bilansowego ujmowane są zgodnie z zasadą memoriałową, czyli niezależnie od faktu, czy zostały już zapłacone. Można wyróżnić również koszty, które nie pociągają za sobą wydatku, np. tworzone w ciężar kosztów rezerwy, amortyzacja.

Jedna z definicji kosztu w świetle prawa bilansowego mówi, że: „koszt jest to zużycie środków rzeczowych oraz usług obcych, wyrażone w cenach, a także niezbędne wykorzystanie pracy żywej, wyrażone w płacach, związane z efektem użytecznym powstałym w danym okresie na jakimkolwiek odcinku całokształtu działalności przedsiębiorstwa”⁵.

W związku z tym w rachunkowości koszt poniesiony najczęściej jest rozumiany jako koszt zarachowany nie zważając na to czy został on zapłacony, bowiem dla ustalenia jego wielkości nie ma to żadnego znaczenia.

³ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, Difin S.A., Warszawa 2011, s. 52

⁴ art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

⁵ Burzym E., Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji, Warszawa 1980, s. 177

Natomiast w ustawie o podatku dochodowym nie jest wprost ukazane, które koszty należy ujmować memoriałowo, a które kasowo. Koszty uzyskania przychodów (jak również przychody) ustala się według zasady kasowej. Wobec tego takimi kosztami są koszty faktycznie poniesione, co oznacza, że nastąpiło wydatkowanie środków pieniężnych. Z uwagi na fakt, że przychody związane z działalnością uzgadnia się według zasady memoriałowej, tzw. przychody należne, to tą okoliczność ukazuje także ustawa o podatku dochodowym od osób pranych (art. 15 ust. 4), która mówi, że koszty uzyskania przychodów są potrącane w tym roku podatkowym, którego dotyczą (...) potrącane są również koszty określone co do ich rodzaju oraz kwoty, które zostały zarachowane, mimo, że jeszcze ich nie poniesiono, jeśli odnoszą się do przychodów danego roku podatkowego, chyba że nie było możliwości ich zarachowania. W ustawie podatkowej brakuje sprecyzowanej definicji kosztów poniesionych, zarachowanych, czy też przychodów zrealizowanych, uzyskanych, itp. co staje się powodem szeregu nieporozumień w zakresie jego stosowania⁶.

Odmienność prawa bilansowego i podatkowego można zauważyć także przy zastosowaniu zasady współmierności kosztów i przychodów. W prawie bilansowym zasada ta oznacza, iż aby ustalić wynik finansowy danego roku obrotowego należy przyjąć przychody i koszty kształtujące ten wynik w danym okresie sprawozdawczym. Poprzez koszty współmierne z przychodami, a więc takie, które przyczyniły się pośrednio lub bezpośrednio do powstania przychodów, można rozumieć koszty współmierne czasowo i przedmiotowo z przychodami⁷.

W praktyce zastosowanie tej metody ma odzwierciedlenie w dokonywaniu czynnego i biernego rozliczania międzyokresowego kosztów, jak również rozliczania międzyokresowego przychodów. Wobec tego, koszty poniesione, ale dotyczące przychodu niezrealizowanego są odraczane w rachunku zysków i strat, lecz ukazywane w sprawozdaniu danego okresu jako jego element aktywów. Mimo podobnego sformułowania w obydwu prawach reguły dotyczącej rozliczania kosztów i przychodów w czasie pojawiają się wątpliwości, jako że koszty poniesione w oparciu o ustawy podatkowe różnią się od ich sformułowań w prawie bilansowym.

Znacznym problemem współmierności kosztów z przychodami są koszty, które mają taki charakter z ekonomicznego punktu widzenia i które są kosztami zgodnie z zasadami

⁶ Owoc J., Zeznanie roczne o podatku dochodowym od osób prawnych za 1997, Zamknięcie roku 1997, SKwP, Rachunkowość- zeszyt spec., s. 113

⁷ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 56

rachunkowości, lecz zgodnie z prawem podatkowym nie są kosztami uzyskania przychodów przy uzgadnianiu dochodu do opodatkowania.

Według art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych „nie uważa się za koszty uzyskania przychodów” ponad 70 pozycji. Jednakże w rozumieniu prawa bilansowego nie są to jedynie pozycje, które stanowią koszty sensu stricto, ale też pozycje o charakterze podatków, jak np.: na cele inwestycyjne, odpisów, podatków, które według rachunkowości stanowią tylko zwiększenie aktywów albo zmniejszenie zobowiązań czy kapitałów⁸.

W odmienny sposób według prawa bilansowego i podatkowego traktowana jest także zasada ostrożnej wyceny.

Przy ustalaniu wyniku finansowego jednostki gospodarczej należy wziąć pod uwagę skutki ostrożnej wyceny, aby uniknąć podziału zysku nierealnego, tzw. „na papierze”. Zasady wyceny określonych składników majątku według zasady ostrożności przedstawia art. 28 ust.1 ustawy o rachunkowości. W myśl prawa bilansowego tworzy się rezerwy na wątpliwe należności, straty z rozpoczętych operacji gospodarczych, jak również na przewidywane straty oraz grożące jednostce ryzyko. Zawiązane rezerwy w znaczny sposób wpływają na wynik finansowy, najczęściej poprzez jego zmniejszenie.

W myśl prawa podatkowego rezerwy, które zostały utworzone zgodnie z zasadą ostrożności, z wyłączeniem niektórych rezerw głównie dotyczących należności, nie są uznawane jako podatkowe koszty uzyskania przychodów.

Dla celów podatkowych kosztem również nie jest obniżenie lub przeszacowanie wartości składników majątku, gdyż nie są kosztami faktycznie poniesionymi. Podatkowo staną się dopiero kosztem w momencie ich sprzedaży. Zatem przychodem będzie wartość uzyskana ze sprzedaży, zaś kosztem uzyskania będzie ich koszt wytworzenia lub nabycia. Koszty wynikające z zasady ostrożnej wyceny nie zostały wykazane w art. 16 updop⁹ jako koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów.

1.1. Zasady prawa bilansowego

Zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych są regulowane prawem. W głównej mierze celem regulacji prawnej jest zapewnienie właściwej realizacji zadań, jakie jednostka winna spełniać w stosunku do podmiotów zewnętrznych, a więc jej zadaniem jest dostarczenie

⁸ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 60

⁹ art. 16 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

im zgodnych z prawdą memoriałową informacji odnośnie swojej sytuacji finansowej i majątkowej¹⁰. Dziedziną prawa regulującą ogół norm istniejących w rachunkowości nazwano prawem bilansowym.

Najważniejszym aktem prawa bilansowego w Polsce jest ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 roku.

W literaturze możemy spotkać się z wieloma różnymi definicjami rachunkowości. Jedną z najlepiej odzwierciedlających istotę rachunkowości jako systemu informacyjnego jednostki gospodarczej jest definicja opisana przez Amerykańskie Stowarzyszenie Rachunkowości. Według tego stowarzyszenia rachunkowość jest to proces identyfikacji, pomiaru i przekazywania informacji finansowych, które pozwalają na sformułowanie ekonomicznych ocen wpływających na podejmowanie decyzji przez użytkowników tych informacji¹¹.

Podstawowym celem rachunkowości jest dostarczenie prawdziwego oraz rzetelnego obrazu sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej, przedstawienie jej sytuacji finansowej oraz wyniku finansowego.

Rachunkowość jest językiem biznesu, czyli narzędziem wspomagającym zarządzanie. Jej zadaniem nie jest jedynie rejestracja faktów, ale także obserwowanie zdarzeń gospodarczych, odpowiednie przetworzenie oraz dostosowanie ich, aby były jak najbardziej pomocne w procesie zarządzania. Ma to na celu pomoc przy planowaniu przyszłych działań, jak np. budżetu na kolejny rok, czy też przy kontroli działalności poprzez rejestrację jej zdarzeń i porównanie ich z budżetem.

Reasumując, zadaniem rachunkowości jest ocena przeszłości, poprzez rejestrację, analizę, raportowanie przeszłych zdarzeń gospodarczych, a także spojrzenie w przyszłość, poprzez podejmowanie decyzji i kontrolę działań jednostki gospodarczej.

Należy zwrócić uwagę, że uzyskane z rachunkowości informacje są punktem wyjścia do podejmowania przez podmiot decyzji dotyczących nie tylko kierunków inwestowania, ale również optymalnego wykorzystania posiadanych aktywów. Mają one bowiem charakter operacyjny i strategiczny.

Informacje wywodzące się z rachunkowości są podstawą do rozliczania się podmiotu gospodarczego z podmiotami powiązanymi, odbiorcami oraz dostawcami, potencjalnymi inwestorami, bankami, organami podatkowymi czy też pracownikami.

¹⁰ Litwińczuk H., Prawo bilansowe., op. cit., s. 15

¹¹ Aleszczyk J., Rachunkowość finansowa od podstaw., Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2016, s.16-17

Nadrzędnym celem zasad rachunkowości jest zapewnienie, by rachunkowość jednostki gospodarczej dawała jasny i rzetelny obraz jej sytuacji finansowej i majątkowej, wyniku finansowego oraz rentowności.

Naczelną zasadą rachunkowości jest zatem **zasada wiernego i rzetelnego obrazu**, która mówi, że rachunkowość musi dawać rzetelny i zgodny z rzeczywistością obraz sytuacji majątkowej oraz rezultatów jednostki. Wierny obraz w rachunkowości jest głównym warunkiem przydatności otrzymywanych informacji nie tylko dla wewnętrznych, ale także i dla zewnętrznych czytelników sprawozdań. Księgi rachunkowe muszą być prawidłowo prowadzone, muszą zawierać kompletne informacje. Ustawa o rachunkowości nie nawiązuje wprost do zasady wiernego i rzetelnego obrazu, stwierdza natomiast, że: „jednostki obowiązane są stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy”¹².

Zasada kontynuacji działania zakłada, że jednostka będzie prowadziła swoją działalność w dającej się przewidzieć przyszłości w niezmienionym istotnie zakresie, bez postawienia w stan likwidacji czy też upadłości. Ustawa o rachunkowości formułuje zasadę następująco: „przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym”¹³.

Zasada ta ma decydujące znaczenie dla sprawozdawczej prezentacji majątku i kapitałów podmiotu gospodarczego. W przypadku kontynuacji działalności wycena bilansowa aktywów i pasywów jest przeprowadzana według określonych zasad opisanych w ustawie o rachunkowości, czyli na podstawie kosztów historycznych. Co oznacza, że wyceniane są na podstawie faktycznie zapłaconych cen nabycia albo poniesionych kosztów wytworzenia. W sytuacji kiedy jednostka nie kontynuuje swojego działania, następuje zmiana sposobu wyceny aktywów i pasywów zgodnie z art. 29 uor, który mówi, że: „wycena aktywów jednostki następuje po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen ich nabycia albo kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości”¹⁴.

¹² art. 4 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

¹³ art. 5 ust. 2 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

¹⁴ art. 29 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

Zasada memorialowa zgodnie z ustawą o rachunkowości polega na tym, że „w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami, dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty”¹⁵. Konsekwencją tej zasady jest uwzględnianie i wykazywanie przy ustalaniu wyniku finansowego jednostki wszystkich przychodów danego okresu, nie zważając na to, czy należności zostały już uregulowane przez kontrahenta, czy też nie. Wykazując w taki sposób przychody, należy także wykazać koszty z nimi związane bądź też koszty danego okresu, bez względu na to czy jednostka już zapłaciła zobowiązania z ich tytułu, czy też nie¹⁶. Zasady memorialowej nie stosuje się przy wszystkich operacjach gospodarczych, jedynie do operacji przychodów i kosztów, a więc danych wprost wpływających na wynik finansowy podmiotu gospodarczego, który jest wykazywany w sprawozdaniu finansowym. Dlatego też, wynik finansowy często nazywany jest „memorialowym”.

Zasadą przeciwną do zasady memorialowej jest zasada kasowa, która w ogóle nie jest stosowana w rachunkowości, według której wykazuje się ruch i stan środków pieniężnych jednostki. Zasada kasowa jest stosowana w części sprawozdawczości finansowej, a także w prawie podatkowym.

Kolejną zasadą jaka wynika z prawa bilansowego jest **zasada współmierności**, która stanowi, że: „dla zapewnienia współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione”¹⁷. Zgodnie z tą zasadą na wynik finansowy roku obrotowego mają wpływ koszty dotyczące uzyskania przychodów, czyli koszty współmierne do przychodów. W skutek zasady współmierności konieczne jest rozliczanie przychodów i kosztów w czasie. Przychody, które nie zostały zrealizowane w danym roku (np.: z góry pobrana zapłata na poczet przyszłych świadczeń), bądź koszty niewspółmierne do uzyskanych przychodów (odnoszące się do innego roku obrotowego niż sprawozdawczy) tworzą odpowiednio składnik pasywów, jako międzyokresowe rozliczenia przychodów oraz aktywów, jako czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów. Należy także tworzyć

¹⁵ art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

¹⁶ Maruszewska E. W., Strojek-Filus M., Rachunkowość finansowa: wprowadzenie: teoria, przykłady, zadania., Poltext Sp. z o.o., Warszawa 2018, s. 71

¹⁷ art. 6 ust. 2 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

rezerwy na przypadające w kolejnym roku koszty, za które nie nastąpiła jeszcze zapłata, występują one jako składnik pasywów, czyli bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów.

W myśl art. 5 ust. 1 uor **zasada ciągłości** polega na tym, że: „Przyjęte zasady (politykę) rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne.”¹⁸ Zasada ciągłości domaga się, by bilans otwarcia następnego roku obrotowego był taki sam jak bilans zamknięcia bieżącego roku.

Głównym celem zasady ciągłości jest zapewnienie porównywalności danych, które są zawarte w sprawozdaniach finansowych podmiotu sporządzanych za kolejne lata.

Zasada ciągłości nie wymaga stosowania całkowicie bezwzględnie raz przyjętych już zasad. Istnieje możliwość zmiany dotychczas stosowanych rozwiązań na inne, przewidziane ustawą i w dowolnym momencie. Jednakże zmiany muszą nastąpić ze skutkiem od pierwszego dnia nowego roku obrotowego. Należy również wykazać w informacji dodatkowej do sprawozdania za rok, w którym wystąpiły zmiany, przyczyny zmian, ich wpływ na wynik finansowy, a także doprowadzić do porównywalności danych ze sprawozdaniem finansowym roku ubiegłego, poprzez przeliczenie pozycji sprawozdania z roku ubiegłego zgodnie z zasadami roku bieżącego¹⁹.

Zasada istotności została wyrażona w art. 8 ust. 1 uor, który głosi, że „określając zasady (politykę) rachunkowości należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności”²⁰. Wszystkie istotne zdarzenia należy ujawniać w księgach albo sprawozdaniu finansowym oddzielnie. Informację można uznać za istotną, jeżeli jej nieujawnienie bądź zniekształcenie mogłoby wpłynąć na decyzje podmiotów gospodarczych, podjętą na podstawie sprawozdania finansowego. Wskazane jest, aby istotność poszczególnych pozycji oceniać pod kątem podobnych pozycji. Nie można przyjąć za nieistotne kilku pozycji, gdy wszystkie łącznie stanowią istotną pozycję.

Zasada istotności wprowadza możliwość stosowania uogólnień i uproszczeń zgodnych z przepisami rachunkowości, jeżeli tylko nie wpływa to negatywnie na rzetelny i jasny obraz

¹⁸ art. 5 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

¹⁹ Maciejowska D., Podstawy rachunkowości finansowej: pojęcia i zadania., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa 2013, s. 16-17

²⁰ art. 8 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

sytuacji finansowej i majątkowej jednostki oraz jej wyniku finansowego. Uproszczenia stosowane w rachunkowości w szczególności mogą polegać na:

- odstąpieniu od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego²¹;
- dokonywaniu odpisów amortyzacyjnych czy też umorzeniowych od środków trwałych zgodnie z zasadami określonymi w przepisach podatkowych²²;
- nie rozliczaniu przychodów i kosztów z tytułu wykonanych, lecz niezakończonych usług, zgodnie z art. 34a i 34c, jeżeli udział przychodów z niezakończonych usług na dzień bilansowy nie jest istotny w całości przychodów operacyjnych okresu sprawozdawczego²³;
- dokonywaniu zbiorczych odpisów dla grup środków zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem lub jednorazowo odpisując wartość tego rodzaju środków trwałych (dla środków trwałych o niskiej jednostkowej wartości początkowej)²⁴.

Głównym zamiarem tej zasady jest to, aby dane zawarte w sprawozdaniu finansowym umożliwiały ich użytkownikom prawidłową ocenę przebiegu rezultatów jednostki w minionym roku, a także przedstawiły obraz jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz ukazywały zdolność do osiągnięcia wyników w przyszłości.

Zasada indywidualnej wyceny i zasada kompensat została opisana w art. 7 ust. 3 uor. Zasada ta nakazuje, aby każdy składnik aktywów, pasywów, przychodów, czy też kosztów z nimi związanych, a także zysków i strat nadzwyczajnych był wyceniany oddzielnie. „Nie można kompensować ze sobą wartości różnych co do rodzaju aktywów i pasywów, przychodów i kosztów związanych z nimi oraz zysków i strat nadzwyczajnych.”²⁵

Tylko w niektórych przypadkach ustawa o rachunkowości pozwala wprost na kompensatę. W odniesieniu do przychodów i kosztów ustawa pozwala na kompensatę i ukazanie per saldo w sprawozdaniu finansowym zdarzeń takich jak, np.:

²¹ art. 37 ust. 10 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

²² art. 32 ust. 7 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

²³ art. 34d ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

²⁴ art. 32 ust. 6 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

²⁵ art. 7 ust. 3 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

- nadwyżka dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi różnicami kursowymi i na odwrót,
- wynik na sprzedaży papierów wartościowych – nie ich cena nabycia, czy też cena sprzedaży,
- wynik z racji rozchodu środków trwałych – nie ich wartość pozyskana ze sprzedaży obniżona o wartość księgową netto.

Zasada ostrożności, zwana także zasadą ostrożnej wyceny, polega na dążeniu do zaprezentowania w sprawozdaniu finansowym podmiotu gospodarczego skorygowanego obrazu sytuacji finansowej, majątkowej, a także osiągniętego wyniku finansowego.

W głównej mierze zasada ta wiąże się ze sposobem wyceny składników aktywów, pasywów i ustalania wyniku finansowego. Przy wycenie poszczególnych składników majątku, bądź ustalaniu wyniku finansowego, podmiot powinien sugerować się przezornością, a więc nie wolno mu zawyżać wartości majątku i osiąganych przychodów, jak również zaniżać wartość zobowiązań i ponoszonych kosztów. Z tego względu przychody wykazuje się rzeczywiście, gdy są one pewne, osiągnięte, zaś koszty wszystkie znane, a nawet też przewidywane.

Zgodnie z art. 7 ustawy o rachunkowości „poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywiście poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty), z zachowaniem zasady ostrożności. W szczególności należy w tym celu w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, uwzględnić:

- zmniejszenia wartości użytkowej lub handlowej składników aktywów, w tym również dokonywane w postaci odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych;
- wyłącznie niewątpliwe pozostałe przychody operacyjne i zyski nadzwyczajne;
- wszystkie poniesione pozostałe koszty operacyjne i straty nadzwyczajne;
- rezerwy na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń.”²⁶

Przyjmuje się, że zdarzenia wymienione powyżej, należy uwzględnić również wtedy, gdy tylko zostaną ujawnione pomiędzy dniem bilansowym a dniem, kiedy rzeczywiście następuje zamknięcie ksiąg rachunkowych.

²⁶ art. 7 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

Przy stosowaniu zasady ostrożnej wyceny bardzo dużą rolę pełni księgowy, a dokładniej jego subiektywizm przy ustanawianiu rezerw na przewidywane ryzyko bądź grożące straty. Istotą tworzenia rezerw jest ocena zagrożeń, która głównie zależy od oceniającego, ale także od polityki kierownictwa jednostki w zakresie ukazywania wyniku finansowego.

W ostateczności przestrzeganie zasady ostrożności skutkuje raczej mniejszym niżeli większym wynikiem finansowym, a więc przedstawia mniejszy zysk lub większą stratę. W dużym stopniu ma to wpływać na podejmowanie decyzji przez kierownictwo w zakresie pokrywania strat, podziału mniejszego zysku i wypłaty dywidend. Zasada ostrożności zawsze ochrania majątek jednostki, ma na celu zabezpieczyć ją na przyszłość.

Zasada przewagi treści nad formą w myśl ustawy o rachunkowości stanowi, że „zdarzenia, w tym operacje gospodarcze, ujmuje się w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną”²⁷, pomimo tego, iż z formalnego punktu widzenia nie powinny się tam znaleźć. Stosowanie tej zasady jest ściśle powiązane z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu.

Zasada dotyczy także sposobu prezentacji zdarzeń gospodarczych. Jeżeli ukazanie w sprawozdaniu finansowym zdarzenia według zasad rachunkowości miałooby spowodować zaciemnienie rzeczywistego obrazu, to należy w takiej sytuacji pominąć zasady i ukazać transakcję w sposób czytelny, jasny dla odbiorców.

Wszystkie opisane powyżej zasady rachunkowości powinny być stosowane przez jednostkę gospodarczą w sposób bezwarunkowy, niezależnie od szczegółowych rozwiązań ustawy o rachunkowości. Nadrzędne zasady rachunkowości są wzajemnie ze sobą powiązane. Stanowią one fundament teoretyczny, który w szczególnych sytuacjach wskazuje kierunek wyborów w ramach istniejących regulacji ustawy o rachunkowości.

1.2. Zasady prawa podatkowego

Prawo podatkowe można zdefiniować jako ogół norm prawnych regulujących nakładanie i pobieranie podatków. Uwzględnia ono normy prawne, które regulują merytoryczne zasady podatkowe (tzw. materialne prawo podatkowe), a także zasady postępowania w trakcie ustalania oraz poboru podatków (tzw. proceduralne prawo

²⁷ art. 4 ust. 2 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

podatkowe)²⁸. Podstawowymi źródłami prawa podatkowego są akty normatywne, wpośród których decydującą rolę pełnią ustawy, które zawierają podstawowe założenia konkretnych podatków, m.in.: podatku akcyzowego, podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób fizycznych czy też prawnych. Wśród źródeł prawa podatkowego możemy także wyróżnić rozporządzenia Rady Ministrów oraz rozporządzenia i zarządzenia ministra finansów. Rozporządzenia są rozwinięciem lub uzupełnieniem postanowień ustawy, zaś celem zarządzeń jest określenie warunków techniczno-organizacyjnych do prawidłowego wykonania ustawy.²⁹ Orzeczenia sądów (precedensy) nie tworzą źródeł prawa podatkowego, pomimo ich wpływu na interpretację oraz legislację podatkową.

Podstawę naliczenia podatku według prawa podatkowego stanowi dochód, który ustalany jest na podstawie ewidencji rachunkowej, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Aby ustalić dochód do opodatkowania należy od przychodów odjąć koszty ich uzyskania.

W myśl prawa podatkowego w Polsce przyjęto zasadę, że przychody stanowią otrzymane środki pieniężne, bądź wartości pieniężne, w tym różnice kursowe. Do kosztów uzyskania przychodów zalicza się koszty poniesione celem osiągnięcia przychodów, z pominięciem kosztów określonych w art. 16 ust. 1 updog.

Pobór podatków nieustająco towarzyszy wszystkim działalnościom zarobkowym człowieka oraz każdemu procesowi gospodarczemu. Polska jest państwem podatkowym, które pośrednio bądź bezpośrednio bierze udział w sukcesach i wynikach finansowych podmiotów gospodarczych. Podstawę naszej gospodarki budżetowej stanowią dochody z podatków. Zapotrzebowanie na dochód publiczny ciągle rośnie, ponieważ z roku na rok wzrasta liczba zadań publicznych jakie państwo musi sfinansować.

Zgodnie z ordynacją podatkową **podatkiem** nazywamy publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy wynikające z ustawy podatkowej³⁰.

²⁸ Litwińczuk H., Prawo bilansowe i podatkowe podmiotów gospodarczych: dla praktyków i dla studentów., KiK Konieczny i Kruszewski s.c., Warszawa 1994, s. 165-166

²⁹ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 40-41

³⁰ art. 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

Podatek ma charakter:

- publicznoprawny - może być pobierany wyłącznie na rzecz Skarbu Państwa lub organizacji publicznoprawnych,
- ogólny - określa zasięg podatku, co oznacza, że jest nakładany na poszczególną grupę podmiotów nieoznaczonych imiennie,
- pieniężny - nie jest on pobierany w naturze, rozliczenia jedynie dokonywane w pieniądzu,
- przymusowy - może być wyegzekwowany w sposób przymusowy, w trybie egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych,
- bezzwrotny - w żadnym przypadku nie podlega zwrotowi na rzecz podatnika, dlatego też jest zaliczany do definitywnych dochodów państwa,
- nieodpłatny - podatnikowi nie przysługuje żadne świadczenie ze strony państwa w zamian za uiszczony podatek³¹.

Funkcje podatków związane z polityką podatkową państwa to:

- fiskalna
- regulacyjna
- stymulacyjna.

Najważniejszą funkcją podatków jest **funkcja fiskalna**, która polega na pozyskiwaniu środków pieniężnych zasilających budżet państwa przy jednoczesnym ograniczeniu zasobów finansowych podatnika. Podatki mają za zadanie pokrycie obciążeń publicznych, stanowią one główne źródło dochodów budżetowych państwa.

Funkcja regulacyjna polega na kształtowaniu majątku i dochodów, będących w dyspozycji podatników. Podatki powodują przesuwanie (redystrybucję) majątku i dochodu narodowego pomiędzy podmiotami gospodarczymi a budżetem, czyli państwem i organami samorządu terytorialnego. W głównej mierze zakres redystrybucji jest uzależniony od struktury gospodarki.

Funkcja stymulacyjna jest ściśle powiązana z funkcją regulacyjną. Polega ona na kształtowaniu określonych reakcji podatników, oddziałuje na ich decyzje oraz procesy gospodarcze. Funkcja ta wykorzystuje instrumenty podatkowe w celu wywierania wpływu na warunki działania podmiotów gospodarczych, a także na kierunki i tempo ich rozwoju.

³¹ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 41

Realizacja funkcji stymulacyjnej przejawia się poprzez różnicowanie obciążeń podatkowych, wiąże się to z systemem zwolnień i ulg podatkowych³².

Istotną kwestią jest, aby podatki, pełniąc funkcję fiskalną, a także regulacyjną, jednocześnie mogły pełnić funkcję stymulacyjną. Podatki, jak również cały system podatkowy, winny być tworzone zgodnie z zasadą racjonalności, albowiem tylko wtedy może być zapewniona efektywność ich oddziaływania na poszczególne procesy.

Konstrukcję prawną podatków stanowią wszelkie normatywne rozwiązania dotyczące konkretnych podatków, które są zawarte w ustawach podatkowych. Podstawowymi elementami konstrukcji podatku są: podmiot podatku, przedmiot podatku, podstawa opodatkowania, stawka podatku.

Podmiot podatku to ten, na kim ciąży z mocy prawa podatkowego obowiązek zapłaty podatku. Ordynacja podatkowa stanowi, że „podatnikiem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, podlegająca na mocy ustaw podatkowych obowiązkowi podatkowemu. Ustawy podatkowe mogą ustanowić podatnikami inne podmioty niż wymienione.”³³ Płatnikiem jest osoba fizyczna albo prawna, bądź jednostka niemająca osobowości prawnej, która ustala wysokość podatku, pobiera go od podatnika podatku i w jego imieniu odprowadza go do budżetu państwa. Zdarza się, że podatnik i płatnik to ten sam podmiot. Najlepszym przykładem może być każda firma. Zatrudniony w firmie pracownik jest podatnikiem z tytułu otrzymywanego zgodnie z umową wynagrodzenia, zaś płatnikiem jest jego pracodawca. Inkasent również jest podmiotem podatku. Ordynacja podatkowa głosi, że „inkasentem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, obowiązana do pobrania od podatnika podatku i wpłacenia go we właściwym terminie organowi podatkowemu.”³⁴ Często przez inkasenta pobierany jest podatek od nieruchomości.

Przedmiot podatku to określona sytuacja, zjawisko, stan faktyczny lub prawny, z którym wiąże się powstanie obowiązku uiszczenia podatku. Takie zdarzenia to np.: osiągnięcie dochodu, przychodu, posiadanie, nabycie lub zbycie majątku. Nazwa podatku bardzo często informuje o przedmiocie podatku (np. od spadków i darowizn, obrotowy, dochodowy, od nieruchomości).

³² Kulicki J., Sokół P., Podatki i prawo podatkowe., Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995, s. 28-29

³³ art. 7 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

³⁴ art. 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

Ze względu na przedmiot podatku wyróżnia się podatki:

- przychodowe (podstawą opodatkowania jest przychód, czyli cały wpływ brutto, bez potrącania kosztów jego uzyskania) – np. podatek od gier, rolny, leśny, podatki ryczałtowe,
- dochodowe (gdzie podstawą opodatkowania jest przychód po potrąceniu kosztów podatkowych), m.in. podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek dochodowy od osób prawnych,
- obrotowe (przedmiotem opodatkowania jest wartość obrotu, czyli sprzedaż towarów, świadczenie usług), np. podatek akcyzowy, podatek od towarów i usług,
- majątkowe (podstawą opodatkowania jest majątek), np.: podatek od czynności cywilnoprawnych, podatek od środków transportowych.

Podstawa opodatkowania najczęściej stanowi wartościowe, bądź ilościowe ujęcie przedmiotu podatku. Określa się ją na podstawie danych ewidencji rachunkowej lub na podstawie szacunków. W przypadku, gdy przedmiotem podatku jest np. nabycie albo posiadanie budynku, to podstawę opodatkowania można zatem określić jako wartość rynkową, wartość czynszową czy też powierzchnię w metrach kwadratowych budynku.

Stawka podatkowa jest określana kwotowo lub procentowo i stanowi relację kwoty podatku do podstawy opodatkowania. Stawki mogą mieć charakter zmienny (degresywny, progresywny, regresywny) lub stały (proporcjonalny). Stawki zmienne tworzą skalę podatkową.

Obowiązek podatkowy to „wynikająca z ustaw podatkowych nieskonkretyzowana powinność przymusowego świadczenia pieniężnego w związku z zaistnieniem zdarzenia określonego w tych ustawach.”³⁵ Istnienie obowiązku podatkowego nie jest tożsame z powstaniem zobowiązania podatkowego, pomimo iż z niego wynika. Definicja stanowi, że „Zobowiązaniem podatkowym jest wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego.”³⁶

Terminy płatności, zasady i zakres odpowiedzialności, odsetki za zwłokę, metody zabezpieczenia podatku zostały szczegółowo określone w ordynacji podatkowej.

³⁵ art. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

³⁶ art. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

Rozdział II. Przychody w świetle prawa bilansowego i podatkowego

2.1. Przychody w ujęciu prawa bilansowego

Zgodnie z art. 3 ust. 30 ustawy o rachunkowości przez przychody rozumie się wpływy korzyści ekonomicznych w okresie sprawozdawczym, które przyczyniają się do wzrostu kapitału własnego albo zmniejszenia jego niedoboru w sposób inny niż wpłaty udziałowców lub właścicieli.

Za przychody należy rozumieć osiągnięte efekty ze sprzedaży, zrównane z nimi pozostałe przychody z działalności operacyjnej oraz przychody finansowe.

Przyjęty podział ujmowania przychodów wedle prawa bilansowego wiąże się głównie z pozyskiwaniem informacji o rentowności konkretnych obszarów działalności podmiotu gospodarczego. Podział ten przedstawia wzór rachunku zysków i strat zawarty w ustawie o rachunkowości.

Przychody w księgach rachunkowych jednostki występują w czterech obszarach, wśród których wyróżnia się:

- przychody z podstawowej działalności operacyjnej,
- przychody z pozostałej działalności operacyjnej,
- przychody finansowe,
- przychody nadzwyczajne.

Przychody z podstawowej działalności operacyjnej stanowią kwoty należne bądź otrzymane za sprzedane produkty, materiały, towary, które wynikają z przemnożenia ilości sprzedanych wyrobów przez jednostkową cenę sprzedaży, pomniejszoną o udzielone rabaty, bonifikaty oraz opusty i skorygowane o podatek od towarów i usług, czyli VAT.

Przychody z pozostałej działalności operacyjnej stanowią przychody, które pośrednio dotyczą działalności operacyjnej jednostki gospodarczej. Przykładem takich przychodów są między innymi:

- przychody z otrzymanych odszkodowań, kar i grzywien,
- przychody z odpisania umorzonych bądź przedawnionych zobowiązań,
- przychody z otrzymanych darowizn,
- przychody z tytułu nadwyżek inwentaryzacyjnych,
- przychody ze sprzedaży środków trwałych, wartości materialnych i prawnych,

- przychody z otrzymanych dotacji, subwencji, dopłat.

Przychodami finansowymi są przychody z tytułu dywidend i udziałów w zyskach, w tym także od jednostek powiązanych, zysków ze zbycia i aktualizacji wartości inwestycji, odsetek oraz nadwyżki dodatnich różnic kursowych nad różnicami ujemnymi.

Przychody finansowe w księgach są ujmowane według zasady memoriału, co oznacza, że są osiąmane w momencie sprzedaży. W skutek czego, odsetki zaliczane do przychodów finansowych, uważa się za osiągnięte w momencie ich naliczenia, bez względu na to czy już wpłynęły, czy są nadal należnością.

Do operacji stanowiących przychody finansowe zaliczmy, np.:

- przychody ze zbycia aktywów finansowych (akcji, udziałów, innych papierów wartościowych) zarówno krótkoterminowych, jak także długoterminowych,
- odsetki od udzielonych pożyczek, lokat i wkładów bankowych,
- należne lub otrzymane odsetki za zwłokę w spłacie należności,
- dodatnie różnice kursowe,
- otrzymane dywidendy od posiadanych udziałów oraz akcji,
- rozwiązanie niewykorzystanych rezerw utworzonych z tytułu kosztów finansowych.

Przychody nadzwyczajne, zwane także zyskami nadzwyczajnymi, tworzą dodatnie skutki finansowe zdarzeń trudnych do przewidzenia, niepowtarzalnych, poza działalnością operacyjną podmiotu i nie są one związane z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia. Spowodowane są m.in.:

- zaniechaniem, bądź zawieszeniem pewnego rodzaju działalności,
- zdarzeniami losowymi,
- postępowaniem układowym lub naprawczym, czy też bankowym postępowaniem ugodowym.

2.2. Przychody w ujęciu prawa podatkowego

Przychodami według prawa podatkowego są nie tylko otrzymane pieniądze, ale także inne wartości, jak np.: wartość otrzymanych nieodpłatnie bądź w części odpłatnie rzeczy, praw lub innych świadczeń, różnice kursowe.

W prawie podatkowym klasyfikuje się przychody całkiem odmiennie niż w prawie bilansowym. Dla celów podatkowych rozróżnia się przychody podlegające opodatkowaniu oraz przychody niepodlegające opodatkowaniu.

Zgodnie z art. 12 updog przychodami podlegającymi opodatkowaniu są w szczególności:

- 1) otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe;
- 2) wartość otrzymanych nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie rzeczy, praw, a także wartość innych świadczeń, z wyjątkiem świadczeń związanych z używaniem środków trwałych otrzymanych przez samorządowe zakłady budżetowe, spółki użyteczności publicznej z wyłącznym udziałem jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków od Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków w nieodpłatny zarząd albo używanie;
- 3) wartość umorzonych lub też przedawnionych zobowiązań, w tym z tytułu pożyczek i kredytów (z wyłączeniem umorzonych pożyczek z Funduszu Pracy) oraz środków na rachunkach bankowych;
- 4) wartość zwróconych wierzytelności, które niegdyś, w myśl art. 16 ust. 1 pkt 25 lub 43, odpisano jako nieściągalne lub umorzone i zaliczone do kosztów uzyskania przychodów (...);
- 5) u ubezpieczycieli – kwota stanowiąca równowartość zmniejszenia stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych utworzonych dla celów rachunkowości zgodnie z odrębnymi przepisami;
- 6) ustalona na dzień podziału wartość emisyjna udziałów (akcji) spółki przejmującej lub nowo zawiązanej przydzielonych udziałowcowi (akcjonariuszowi) spółki dzielonej, jeżeli majątek przejmowany na skutek podziału, a przy podziale przez wydzielenie – majątek przejmowany na skutek podziału lub majątek pozostający w spółce, nie stanowią zorganizowanej części przedsiębiorstwa; przepis art. 14 ust. 2 stosuje się odpowiednio;
- 7) w spółce podlegającej podziałowi, jeśli majątek przejmowany na skutek podziału, a przy podziale przez wydzielenie majątek przejmowany na skutek podziału lub majątek pozostający w spółce, nie stanowią zorganizowanej części przedsiębiorstwa to wartość rynkowa składników majątkowych przeniesionych

na spółki przejmujące lub nowo zawiązane ustalona na dzień podziału lub wydzielenia.³⁷

Przyglądając się powyżej przytoczonym przepisom prawa podatkowego można zauważyć, że przychody wymienione w pkt. 2, 3 i 4, w księgach rachunkowych (korygując je o przychody niepodlegające opodatkowaniu) są ukazywane jako pozostałe przychody operacyjne.

Wartość zwróconych wierzytelności, na które niegdyś założono rezerwy z tytułu wierzytelności uznanych za nieściągalne, stracone, czy też wątpliwe oraz zaewidencjonowano je jako koszty uzyskania przychodów (zmniejszenie podstawy opodatkowania, a więc zmniejszenie podatku), należy je ująć dla celów bilansowych, jak również podatkowych. Odzyskanie, spisanej niegdyś w poczet kosztów wierzytelności, powoduje powstanie przychodu podatkowego, czego skutkiem jest zwiększenie podstawy opodatkowania.

W art. 12 ust.1 pkt. 1 omawianej ustawy ukazano stosowanie zasady kasowej w stosunku do przychodów podatkowych. Jednakże w art. 12 ust. 3 ustawodawca zastrzega to prawo, stanowiąc, iż „za przychody związane z działalnością gospodarczą i z działami specjalnymi produkcji rolnej, osiągnięte w roku podatkowym, (...) uważa się także należne przychody, choćby nie zostały jeszcze faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont.”³⁸

Ustawa określa daty powstania przychodu, jednak warto zwrócić uwagę na szczególnie moment opodatkowania rozliczeń z tytułu:

- świadczenia usług radiokomunikacyjnych oraz telekomunikacyjnych,
- dostawy energii elektrycznej, ciepłej bądź gazu przewodowego,
- usług rozprowadzania wody, wywozu odpadów czy gospodarki ściekami.

W tym przypadku za datę powstania przychodu uważa się ostatni dzień okresu rozliczeniowego określonego na umowie bądź na wystawionej fakturze, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

Zarówno w prawie bilansowym, jak i podatkowym duży problem stanowią przychody oraz koszty w walucie obcej i związane z nimi różnice kursowe.

³⁷ art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

³⁸ art. 12 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

Przychody w walucie obcej przelicza się na złote po kursie średnim ogłoszonym przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień uzyskania przychodu.

Sposób ustalania poszczególnych przychodów podatkowych został dokładnie sprecyzowany w ustawie, dotyczy to m.in. przychodów z leasingu, najmu, otrzymanych nieodpłatnie bądź częściowo odpłatnie świadczeń, przychodów z różnic kursowych, czy też przychodów z odpłatnego zbycia praw lub rzeczy majątkowych.

Przychodami związanymi z działalnością gospodarczą w myśl przepisów prawa podatkowego nie są przychody z działalności rolniczej (wyjątek stanowią dochody z działów specjalnych produkcji rolnej), z gospodarki leśnej, jak również wynikające z czynności, niemogących być przedmiotem prawnie skutecznej umowy.

Zgodnie z art. 12 ust. 4 do przychodów podatkowych nie zalicza się m. in.:

1. pobranych wpłat lub też zarachowanych należności na poczet dostaw towarów i usług, które zostaną wykonane w kolejnych okresach sprawozdawczych, również otrzymanych lub zwróconych pożyczek i kredytów, w tym także uregulowanych w naturze, z wyjątkiem skapitalizowanych odsetek od tych pożyczek i kredytów;
2. kwot naliczonych, aczkolwiek nieotrzymanych odsetek od należności, w tym także tych od udzielonych pożyczek (kredytów);
3. zwróconych udziałów bądź wkładów w spółdzielni, umorzonych udziałów (akcji) w spółce, w tym także kwot otrzymanych z odpłatnego zbycia udziałów (akcji) na rzecz takiej spółki celem umorzenia tych udziałów (akcji) – w części stanowiącej koszt ich nabycia lub objęcia;
4. przychodów otrzymanych na utworzenie albo powiększenie kapitału zakładowego, funduszu udziałowego, albo funduszu założycielskiego, albo też funduszu statutowego w banku państwowym, albo funduszu organizacyjnego ubezpieczyciela;
5. przychodów, które w rozumieniu przepisów o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych zwiększają ten właśnie fundusz;
6. zwróconych, umorzonych, zaniechanych podatków i opłat, które stanowią dochody budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego, niezaliczanych do kosztów uzyskania przychodów;

7. odsetek otrzymanych z tytułu zwrotu nadpłaconych zobowiązań podatkowych oraz innych należności budżetowych, jak również oprocentowania zwrotu różnicy podatku od towarów i usług (w rozumieniu odrębnych przepisów);
8. kwot stanowiących równowartość umorzonych zobowiązań, w tym z tytułu pożyczek, kredytów, jeśli umorzenie zobowiązań jest związane z postępowaniem upadłościowym, postępowaniem restrukturyzacyjnym lub bankowym postępowaniem ugodowym;
9. należnego podatku od towarów i usług;
10. różnica podatku od towarów i usług, która została zwrócona, na podstawie odrębnych przepisów;
11. przychodów z odpłatnego zbycia na podstawie umowy przewłaszczenia celem zabezpieczenia wierzytelności (pożyczki lub kredytu) – do czasu ostatecznego przeniesienia własności przedmiotu umowy.³⁹

Wymienione powyżej wyłączenia są jedynie przykładowym wyliczeniem, nie stanowią zamkniętego katalogu.

Niepodatkowe przychody mają charakter transferów majątkowych wobec jednostki, powiększają one jej kapitały własne albo też zostały one uzyskane w wyniku wycofania majątku, który był zaangażowany przez wspólników w spółce.

2.3. Różnice w przychodach bilansowych i podatkowych

Podsumowując, z interpretacji definicji przychodów ze sprzedaży materiałów, produktów i towarów w świetle ustawy o podatku dochodowym wynika, że nie ma rozbieżności między prawem podatkowym a bilansowym. Różnice mogą powstawać jednak w odniesieniu do pozostałych przychodów operacyjnych, czy też przychodów finansowych lub zysków nadzwyczajnych.

Zatem przychody, niepodlegające opodatkowaniu, które w księgach ujmowane są w pozostałych kosztach operacyjnych to np.: przychody umorzone bądź zwrócone, a także te, w stosunku do których zaprzestano poboru (np. podatki lub opłaty, które stanowią dochody budżetu samorządu terytorialnego, wcześniej niezaliczone do kosztów uzyskania przychodów), jak też uzyskany z urzędu zwrot wydatków z tytułu nabycia kasy fiskalnej.

³⁹ art. 12 ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

Kolejną grupą przychodów są przychody niepodlegające opodatkowaniu oraz przychody, których opodatkowanie następuje później niż moment ujęcia ich w księgach rachunkowych. W ewidencji księgowej wykazywane są jako przychody finansowe. Zaliczmy do nich m.in.: odsetki otrzymane przez podmiot związane ze zwrotem nadpłaconych wcześniej zobowiązań podatkowych, odsetki, które naliczono kontrahentom jednostki za zwłokę w spłacie należności (do momentu otrzymania odsetek stanowią jedynie przychody finansowe, przychody podatkowe powiększą dopiero w momencie faktycznego wpływu środków pieniężnych).

Do następnej grupy zaliczamy nieodpłatne świadczenia, bądź usługi wykonane na rzecz jednostki gospodarczej. Stanowią je przychody niepodlegające ewidencji księgowej, jednak wycenia się je wyłącznie do celów podatkowych. Takie przychody to np.: przychody z nieodpłatnego użytkowania nieruchomości (wyceniane są w wysokości czynszu rynkowego, jaki wówczas uzyskałaby w przypadku zawarcia umowy dzierżawy czy najmu).

Przychodami, które wpływają na różnice pomiędzy prawem bilansowym, a prawem podatkowym są przychody z osądzonych przez sąd należnych zwrotów kosztów postępowania sądowego mających związek z dochodzeniem roszczeń, które wcześniej były zaliczone do kosztów uzyskania przychodów.

Według zasady ostrożności przychody do czasu ich uzyskania zaliczane są do przychodów przyszłych okresów, zatem nie wpływają też na wynik finansowy jednostki. Zgodnie z zasadami prawa podatkowego są to przychody, które podlegają opodatkowaniu, pomimo, iż faktycznie jeszcze ich nie otrzymano.

Rozdział III. Koszty w aspekcie księgowym i podatkowym

3.1. Koszty w ujęciu prawa bilansowego

Koszty to kategoria ekonomiczna, która pojawia się w każdej jednostce gospodarczej, prowadzącej działalność, bez względu od rodzaju tej działalności. Wielkość ponoszonych kosztów ma ogromne znaczenie dla każdej jednostki ze względu na to, że koszty są jednym z głównych czynników oddziałujących na wielkość wyniku finansowego (zysku bądź straty). Koszt nie jest pojęciem jednoznacznym, dlatego w literaturze jest różnie definiowany. Najczęściej przyjmuje się, że koszty to wyrażone w pieniądzu zużycie rzeczowych składników majątku, w głównej mierze wartości niematerialnych i prawnych, środków trwałych czy też materiałów i energii, usług obcych, jak również wynagrodzeń. Do kosztów uwzględniamy także niektóre wydatki niezwiązane wprost ze zużyciem zasobów gospodarczych, ale zaliczane są na mocy obowiązujących przepisów (podatki i opłaty, ubezpieczenia społeczne, majątkowe)⁴⁰.

Według Międzynarodowych Standardów Rachunkowości „koszty są to zmniejszenia korzyści ekonomicznych w trakcie roku obrotowego w formie rozchodu lub spadku wartości aktywów albo powstania zobowiązań, powodujące zmniejszenie kapitału własnego, z wyjątkiem podziału kapitału na rzecz właścicieli”⁴¹.

Ustawa o rachunkowości przedstawia koszty jako „uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli”⁴². Pojęcie straty definiuje się identycznie. Koszty należy ujmować w momencie kiedy zaszło uprawdopodobnienie zmniejszenia korzyści ekonomicznych.

Ważne jest, aby odróżniać pojęcie koszt od pojęcia wydatek. Nie należy używać obydwu terminów zamiennie. Ich interpretacja ekonomiczna i księgowa różni się od siebie. Wydatek definiuje się jako rozchód środków pieniężnych, niezależnie od celu ich poniesienia. Niemniej jednak nie wszystkie wydatki uznawane są za koszty jednostki, ponieważ pomiędzy

⁴⁰ Kiziukiewicz T. (red.), Rachunkowość zarządcza, Ekspert Wydawnictwo i Doradztwo z zakresu rachunkowości i finansów s.c., Wrocław 2012, s. 40-41

⁴¹ Międzynarodowe Standardy Rachunkowości 1999, International Accounting Standards Committee, tłum. i wydane przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce za zgodą IASC, s. 1338

⁴² art. 3 ust. 1 pkt 31 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

zakupem a zużyciem składników majątku tworzących koszt występują różnice czasowe. Najczęściej rozbieżności występują w krótkich okresach, czyli w ciągu roku sprawozdawczego. Przykładem wydatków niezaliczanych do kosztów jednostki jest np. spłata kredytu bankowego, jak również zapłata przelewem bankowym podatku dochodowego⁴³.

Reasumując, koszt nie jest terminem, który w kontekście rachunku zysków i strat z łatwością można sprecyzować. Porównując wszelkie definicje kosztów można zauważyć ich wspólną cechę, jaką jest nienadzwyczajny charakter. Z tej racji, koszt winno się kojarzyć ze zwykłą działalnością podmiotu funkcjonującego w poszczególnych warunkach społecznych, klimatycznych oraz gospodarczych. Koszt łączy wszelkie nakłady poniesione w związku z prowadzoną przez podmiot działalnością określoną poprzez zawarte kontrakty, przyjęte plany lub podjęte zobowiązania względem urzędów czy też dostawców, na wysokość których podmiot ma wpływ⁴⁴.

3.1.1. Klasyfikacja kosztów w ujęciu prawa bilansowego

Koszty są złożoną kategorią ekonomiczną. Rozpatruje się je pod kątem wielu kryteriów, aby dokładniej rozpoznać poniesione koszty i móc skuteczniej nimi zarządzać. Podział całkowitych kosztów na mniejsze składniki, czy też scalanie ich w odpowiednie grupy, tworzy istotę klasyfikacji kosztów. Zależnie od potrzeb przedsiębiorstwa, koszty należy ujmować w odpowiednich przekrojach.

Według prawa bilansowego dla odpowiedniego ustalenia wyniku finansowego koszty poniesione w działalności gospodarczej dzielimy na:

- koszty działalności operacyjnej,
- pozostałe koszty operacyjne,
- koszty finansowe
- straty nadzwyczajne.

Koszty działalności operacyjnej to wszelkie koszty poniesione ze względu na prowadzoną działalnością handlową, produkcyjną i usługową w celu osiągnięcia przychodów ze sprzedaży.

⁴³ Sawicki K., Analiza kosztów firmy, Polskie Ekonomiczne Wydawnictwo S.A., Warszawa 2000, s. 74-75

⁴⁴ Karmańska A., Walińska E., Koszty w prawie bilansowym i podatkowym, AD. Drągowski S.A., Warszawa 2004, s. 12

Koszty działalności operacyjnej podlegają klasyfikacji według poniższych kryteriów:

a) koszty według odmian działalności jednostki:

- koszty działalności podstawowej,
- koszty działalności pomocniczej,
- koszty zarządu,
- koszty zakupu,
- koszty sprzedaży.

b) koszty według rodzaju:

- amortyzacja,
- zużycie materiałów i energii,
- usługi obce,
- podatki i opłaty,
- wynagrodzenia,
- ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia na rzecz pracowników,
- pozostałe koszty rodzajowe,
- wartość sprzedanych towarów i materiałów.

c) koszty według związku z przychodami:

- koszty produktu, m.in.:
 - koszty wytworzenia sprzedanych produktów,
 - wartość sprzedanych towarów i materiałów,
- koszty okresu, m.in.:
 - koszty zakupu,
 - koszty zarządu,
 - koszty sprzedaży.

Pozostałe koszty operacyjne stanowią koszty pośrednio powiązane z działalnością operacyjną podmiotu oraz te, których nie zaliczamy do kosztów działalności operacyjnej, kosztów finansowych, czy też strat nadzwyczajnych.

Pozostałe koszty operacyjne związane są, m.in.:

- z zapłaconym odszkodowaniem, grzywną, karą;
- z utrzymywaniem obiektów socjalnych,
- ze zdarzeniami losowymi;

- z odpisaniem należności umorzonych, przedawnionych lub nieściągalnych,
- z nieodpłatnym przekazaniem aktywów, a także środków pieniężnych,
- ze zbyciem środków trwałych, czy też wartości niematerialnych i prawnych,
- z tworzeniem, rozwiązywaniem rezerw (bez uwzględnienia rezerw dotyczących operacji finansowych)⁴⁵.

Koszty finansowe obejmują koszty powiązane z prowadzeniem przez podmiot działalności, która związana jest z posiadaniem oraz obrotem środkami pieniężnymi, kredytem, papierami wartościowymi, jak również transakcjami w walutach obcych⁴⁶.

Do przykładowych kosztów finansowych należą:

- naliczone odsetki, prowizje od zobowiązań finansowych (takie jak np. opłaty odsetkowe związane z leasingiem finansowym, odsetki bądź dyskonto od wyemitowanych obligacji własnych, odsetki od pożyczek, zobowiązań, włącznie z odsetkami za zwłokę, odsetki oraz prowizje od kredytów, pożyczek i innych zobowiązań),
- koszty ze zbycia inwestycji w formie aktywów finansowych,
- dyskonto sprzedaży papierów wartościowych, weksli, czy też czeków obcych,
- ujemne różnice kursowe nad dodatkami naliczone przy wycenie w walutach obcych,
- rezerwy utworzone na pewne bądź prawdopodobne koszty i straty powiązane z prowadzonymi operacjami finansowymi,
- odpisy aktualizujące wartość inwestycji w aktywo finansowe⁴⁷.

Ostatnią grupą kosztów są **straty nadzwyczajne**, które powstają za przyczyną zdarzeń trudnych do przewidzenia, co ma miejsce poza działalnością operacyjną jednostki gospodarczej i nie jest to związane z podstawowym ryzykiem jej zarządzania. W głównej mierze spowodowane są zdarzeniami losowymi (pożarem, huraganem, powodzią, kradzieżą z włamaniem, itp.).

Podsumowując, każda z przedstawionych grup kosztów według typów działalności posiada swój odpowiednik w przychodach. Z racji tego, gdy zestawimy odpowiednie przychody oraz koszty w rachunku zysków i strat, jesteśmy w stanie ustalić cząstkowy wynik

⁴⁵ Karmańska A., Walińska E., Koszty..., op. cit., s. 19

⁴⁶ Szafraniec J., Ustalanie wyniku finansowego. W: T. Cebrowska (red.), Rachunkowość finansowa i podatkowa., Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2010, s. 439

⁴⁷ Szychta A., Rozliczanie i ewidencja kosztów działalności operacyjnej a potrzeby sprawozdawczości finansowej. W: A. Szychta (red.), Rachunkowość zarządcza., Wolters Kluwer S. A., Warszawa 2014, s. 208

(zysk bądź stratę) z wyszczególnionych działalności podmiotu gospodarczego oraz jego wpływ na ostateczny wynik finansowy przedsiębiorstwa.

3.2. Koszty w ujęciu prawa podatkowego

Aby ustalić dochód podlegający opodatkowaniu, od przychodów odejmuje się koszty ich uzyskania. W myśl art. 15 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych **kosztami uzyskania przychodów** są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów, z wyłączeniem kosztów wymienionych w art. 16 ust. 1.⁴⁸

Celem właściwej kwalifikacji kosztów istotne jest by zachodził związek przyczynowy między przychodem i kosztem, a poniesienie wydatku powiązane było z prawdopodobieństwem uzyskania przychodu. Ważny jest obiektywny charakter tego związku, a zatem między uzyskaniem przychodu, a poniesieniem kosztu winien zachodzić związek o charakterze przyczynowo-skutkowym.

Wobec tego:

- podatnik musi ponieść koszt,
- występuje przy tym poniesieniu zamiar uzyskania przychodu,
- powinno się zakładać obiektywnie, że zamiar ten jest możliwy do osiągnięcia,
- poniesienie kosztu powinno, co do zasady, umożliwić osiągnięcie tego zamiaru.

Orzecznictwo wskazuje, że koszty poniesione przez podatnika winno się oceniać pod kątem ich celowości, czyli dążenia do pozyskania przychodu, unikając ich rozpatrywania pod względem niezbędności czy rezultatu, jakie przyniosły w postaci danego przychodu.

Definicja kosztów jaką przedstawia prawo podatkowe rodzi wiele niejasności, a co więcej, ciągle brakuje jednolitego, sprecyzowanego orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego, które mogło by wspomóc podatnika. Dlatego też problematyka kosztów uzyskania przychodów jest najczęstszym przedmiotem sporów pomiędzy organami podatkowymi a podatnikami⁴⁹. Według jednego z wyroków NSA, przy ustalaniu wszelkich kosztów uzyskania przychodów, każdorazowy wydatek (z pominięciem tych wskazanych

⁴⁸ art. 15 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

⁴⁹ Konieczna I., Ruszyński J., Problematyka kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w podatku dochodowym od osób prawnych w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, Referat Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSA, Poznań 1997, s. 54

w ustawie) powinien podlegać indywidualnej ocenie z punktu widzenia bezpośredniego związku z tymże przychodem, jak również racjonalności działania, aby osiągnąć ten przychód.⁵⁰ Podsumowując, to co u jednego z podatników uznawać można za koszt uzyskania przychodu u innego kosztem już być nie musi. Dlatego w praktyce każda sytuacja wymaga indywidualnego potraktowania⁵¹.

Inny wyrok głosi, że koszty uzyskania przychodów stanowią racjonalne oraz gospodarczo uzasadnione wydatki dotyczące prowadzonej działalności, które mają na celu zabezpieczenie, osiągnięcie i zachowanie źródła przychodów⁵². W sytuacji, gdy poniesiono wydatek, jednak nie uzyskano rezultatów w postaci przychodu, to nie eliminuje go jako kosztu poniesionego celem pozyskania przychodu. Jak stanowi wyrok NSA, koszty należy analizować pod kątem ich celowości, a zatem ich dążenia do pozyskiwania przychodu, a nie pod względem ich finalnego rezultatu w postaci konkretnego przychodu. Wobec tego, zaliczanie wydatków jako koszty poniesienia przychodów winno zależeć w głównej mierze od jego przeznaczenia⁵³.

Art. 15 ust. 4-4d ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych ukazuje zasady potrącania kosztów i ich rozliczania w czasie. Wobec tego koszty uzyskania przychodów dzielimy na:

- koszty bezpośrednio związane z przychodami – koszty te potrąca się w roku podatkowym, w którym uzyskano odpowiadające im przychody. Zaliczane są do nich, m.in.: składniki kosztów wytworzenia sprzedanych produktów (amortyzacja, wynagrodzenia pracowników, usługi);
- koszty pośrednio związane z przychodami – koszty te potrącane są w dacie ich poniesienia, dotyczy to nie tylko kosztów pośrednich danego okresu, ale również nie dotyczących ściśle danego okresu, zaliczane są do nich, np.: koszty sprzedaży, (których nie można bezpośrednio powiązać z danym przychodem), koszty zarządu⁵⁴.

W myśl ustawy o podatku dochodowym koszty, które poniesiono w walutach obcych należy przeliczać na złote według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski

⁵⁰ wyrok NSA z 9 września 1994 r., sygnatura III SA 30/94

⁵¹ Kulicki J., Prawo podatkowe osób prawnych., Fundacja rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1997, s. 533

⁵² wyrok NSA z 13 marca 1998 r., sygn. akt SA/Lu 230/97

⁵³ wyrok NSA z 11 stycznia 2005 r., sygn. akt FSK 1049/2004

⁵⁴ Kosakowski E., Działalność gospodarcza w świetle podatków dochodowych od osób fizycznych i prawnych 2008., Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Zarząd Główny w Warszawie. Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego., Warszawa 2008, s. 138

z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień poniesienia kosztu⁵⁵. W konsekwencji czego powstają różnice kursowe dodatnie bądź ujemne.

Do kosztów, które w myśl prawa, nie stanowią kosztów uzyskania przychodu wliczamy wydatki wymienione w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych w art. 16 ust. 1. Koszy te poniesiono w celu innym niż zabezpieczenie źródeł przychodów czy też w celu osiągnięcia przychodów.

Wśród wydatków wymienianych w przepisach prawa podatkowego kosztami zwłaszcza nie są:

- wydatki uznane przez organ ustawodawczy za nieuzasadnione,
- wydatki o charakterze inwestycyjnym,
- wydatki mające charakter sankcji.

Art. 16 ust. 1 upodop przedstawia koszty, które nie są zaliczane w poczet kosztów uzyskania przychodu, a są to między innymi:

- wydatki na nabycie gruntów lub prawa wieczystego użytkowania gruntów (art. 16 ust. 1 pkt 1a),
- wydatki na wytworzenie lub nabycie we własnym zakresie środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, w tym także wchodzących w skład nabytego przedsiębiorstwa, bądź jego zorganizowanych części (art. 16 ust. 1 pkt 1b),
- wydatki na ulepszenie środków trwałych, które zgodnie z art. 16g ust. 13, powiększają wartość środków trwałych, stanowiącą podstawę naliczania odpisów amortyzacyjnych (art. 16 ust. 1 pkt 1c),
- straty w środkach trwałych oraz wartościach niematerialnych i prawnych w części pokrytej sumą odpisów amortyzacyjnych (art. 16 ust. 1 pkt 5),
- odpisy i wpłaty na różnego rodzaju fundusze tworzone przez podatnika (art. 16 ust. 1 pkt 9),
- odsetki, prowizje i różnice kursowe od pożyczek (kredytów) zwiększających koszty inwestycji w okresie realizacji tych inwestycji (art. 16 ust. 1 pkt 12),
- wydatki poniesione na podatek dochodowy oraz wpłat z zysku (art. 16 ust. 1 pkt 15),
- jednorazowe odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych (w wysokości określonej przez właściwego ministra), a w przypadku stwierdzenia

⁵⁵ art. 15 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

pogorszenia warunków pracy dodatkowej składki ubezpieczeniowej (art. 16 ust. 1 pkt 16),

- koszty egzekucyjne związane z niewykonaniem zobowiązań (art. 16 ust. 1 pkt 17),
- grzywny i kary pieniężne, a także odsetki od tych grzywien i kar (art. 16 ust. 1 pkt 18),
- wierzytelności odpisane jako przedawnione (art. 16 ust. 1 pkt 20),
- odsetki za zwłokę z tytułu nieterminowych wpłat należności budżetowych oraz innych należności, do których stosowane są przepisy Ordynacji podatkowej (art. 16 ust. 1 pkt 21),
- kary umowne oraz odszkodowania z tytułu wad dostarczonych towarów, wykonanych robót i usług (art. 16 ust. 1 pkt 22),
- wydatki na wykup obligacji, pomniejszone o kwotę dyskonta (art. 16 ust. 1 pkt 23),
- koszty reprezentacji, w szczególności poniesione na usługi gastronomiczne, zakup żywności oraz napojów, w tym alkoholowych (art. 16 ust. 1 pkt 28),
- wydatki na rzecz osób wchodzących w skład rad nadzorczych, komisji rewizyjnych bądź organów stanowiących osób prawnych, z wyjątkiem wynagrodzeń wypłacanych z tytułu pełnionych funkcji (art. 16 ust. 1 pkt 38a),
- składki na ubezpieczenie samochodu osobowego w wysokości przekraczającej ich część ustaloną w takiej proporcji, w jakiej kwota 150 000 zł pozostaje do wartości samochodu przyjętej dla celów ubezpieczenia (art. 16 ust. 1 pkt 49),
- 25 % poniesionych wydatków, z zastrzeżeniem pkt 30, z tytułu kosztów używania samochodu osobowego na potrzeby działalności gospodarczej – jeżeli samochód osobowy jest wykorzystywany również do celów niezwiązanych z działalnością prowadzoną przez podatnika (art. 16 ust. 1 pkt 51),
- opłaty sankcyjne (art. 16 ust. 1 pkt 54),
- nieopłacone składki do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 16 ust. 1 pkt 57a)⁵⁶.

Podsumowując możemy stwierdzić, że koszty ponoszone przez jednostki gospodarcze można podzielić na koszty uznawane za uzasadnione celem osiągnięcia przychodów, które to obniżają podstawę opodatkowania albo na koszty nieuzasadnione, które przyczyniają się do zwiększenia podstawy opodatkowania.

⁵⁶ art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

3.3. Różnice w kosztach bilansowych i podatkowych

Pomiędzy kategoriami kosztów, w myśl przepisów ustawy o rachunkowości i ustawy o podatku dochodowym, zachodzą rozbieżności, jednak o wiele większe niż w przypadku przychodów (omówione w rozdziale 2.).

Zgodne z prawem podatkowym koszty uzyskania przychodów ujmowane są tylko w tym roku podatkowym, którego one dotyczą. Wobec tego, potrącalne są koszty poniesione w danym okresie, które są powiązane z przychodami danego roku, co oznacza, że nie rozlicza się ich w czasie i zostały zarachowane oraz poniesione (zapłacone) w tym okresie. Dlatego też, potrącalne są również koszty, które poniesiono w latach poprzednich, ale dotyczą danego roku podatkowego. Odnosi się to do rozliczeń międzyokresowych kosztów. Mimo, że w świetle przepisów podatkowych brakuje jednoznacznej definicji kosztów uzyskania przychodu warto podkreślić jest to, że spora część pozycji odnoszonych w ciężar kosztów w myśl prawa bilansowego, jest także postrzegana jako koszty uzyskania przychodów zgodnie z prawem podatkowym. Zasadnicze różnice w głównej mierze dotyczą pozostałych kosztów rodzajowych, amortyzacji, czy też świadczeń na rzecz pracowników. Dla przykładu, brak faktury za wykonaną usługę, która stanowi koszt odnoszący się do przychodu danego roku podatkowego, w myśl prawa podatkowego z względu na brak zarachowania nie może on być uznany jako koszt uzyskania przychodu.

Dlatego też, nie każdy koszt w świetle prawa bilansowego, zalicza się do kosztów uzyskania przychodu w myśl przepisów prawa podatkowego. Przykładem takich kosztów, które w myśl prawa podatkowego nie są uznawane za koszty uzyskania przychodów, a jednocześnie są kosztami bilansowymi to, np.:

- straty powstałe w wyniku utraty lub likwidacji samochodów oraz kosztów ich remontów powypadkowych, jeżeli samochody nie były objęte ubezpieczeniem dobrowolnym,
- koszty reprezentacji, a w szczególności te, które zostały poniesione na usługi gastronomiczne, czy zakup żywności oraz napojów, w tym alkoholowych ⁵⁷.

⁵⁷ art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

Rozdział IV. Wynik finansowy

Wynik finansowy to podstawowy miernik oceny działalności każdego podmiotu gospodarczego. Przedstawia on osiągnięte efekty oraz poniesione nakłady. Wynik finansowy stanowi różnica między przychodami ze sprzedaży i kosztami uzyskania przychodów, które podmiot wygenerował w danym roku sprawozdawczym. Ujemny wynik finansowy oznacza nadwyżkę kosztów nad przychodami, a więc stratę przedsiębiorstwa, zaś dodatni wynik finansowy oznacza nadwyżkę przychodów nad kosztami ich uzyskania, a zatem zysk przedsiębiorstwa. W pierwszym przypadku ukazuje on skalę zmniejszenia kapitału, zaś w drugim skalę przyrostu kapitału.

Każda jednostka gospodarcza ukierunkowana jest na osiągnięcie zysku, ale musi też liczyć się z potrzebą ponoszenia wszelkich wydatków, które nie zawsze stanowią koszt firmy. W głównej mierze jednostka dąży do wygenerowania takiego przychodu, który w całości byłby w stanie pokryć koszty i inne roszczenia, w tym z urzędu skarbowego z tytułu podatku dochodowego, zaś nadwyżkę zanotował jako zysk netto. Każda jednostka realizując działalność i jej zakres, który jest określony w akcie założycielskim, stara się osiągnąć jak najlepsze rezultaty tego działania⁵⁸.

Odzwierciedlenie wyniku finansowego można znaleźć w bilansie danego okresu sprawozdawczego, zaś szczegółowy proces jego uzgodnienia jest ujęty w rachunku zysków i strat. Wynik finansowy jest prezentowany według polityki rachunkowości przyjętej przez jednostkę gospodarczą.

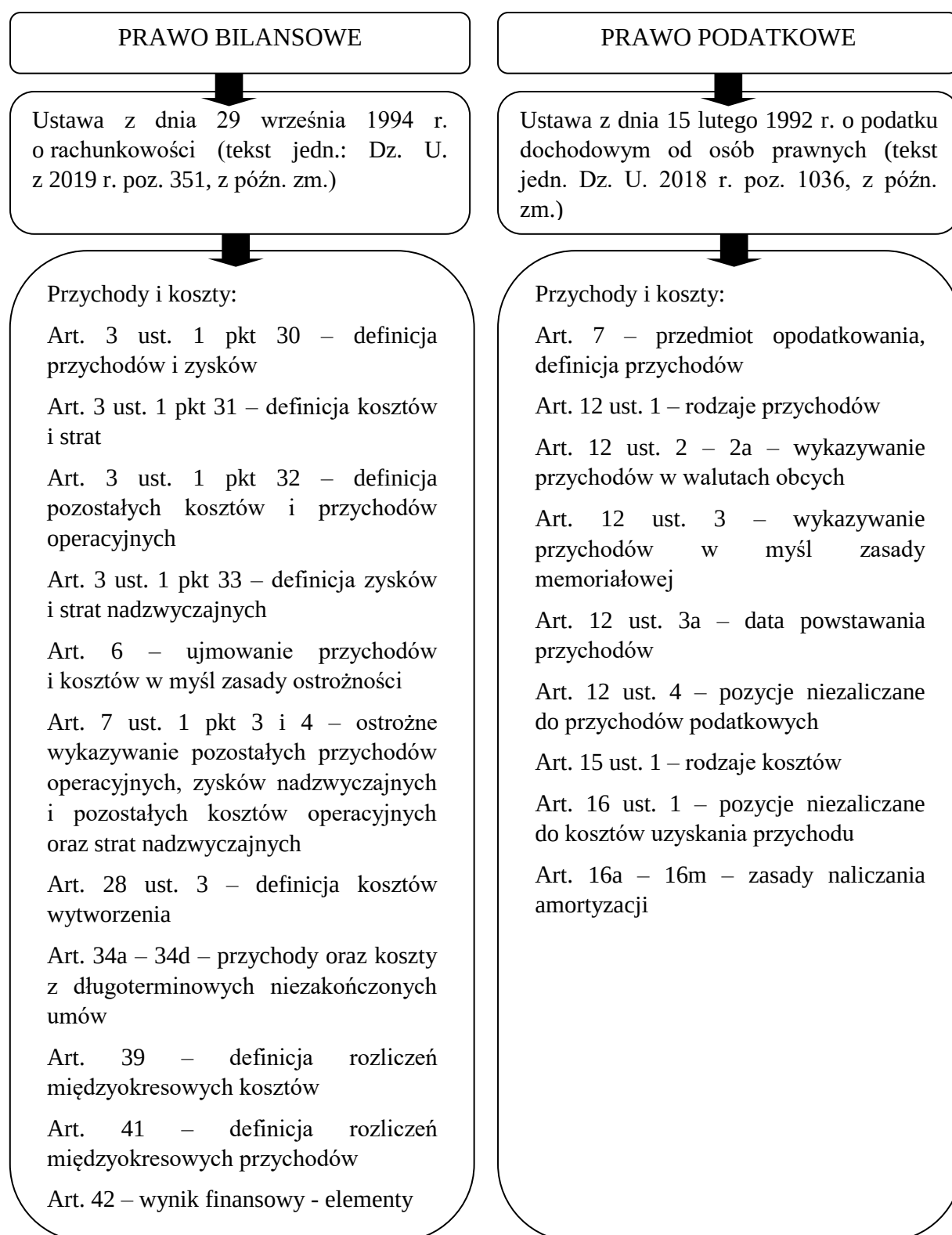
Wynik finansowy generowany jest na podstawie przychodów i kosztów jednostki, które zostały wykazane w księgach rachunkowych wedle obowiązujących zasad polskiej rachunkowości. Prawdliwość ustalania wyniku w głównej mierze zależy od rzetelnie i poprawnie prowadzonej ewidencji księgowej jednostki.

4.1. Podstawy prawne do ustalenia wyniku finansowego i dochodu podatkowego

Ustalanie wyniku, czyli różnicy pomiędzy osiągniętymi przychodami a poniesionymi kosztami, jest nierozdzielnie związane nie tylko z prowadzeniem ksiąg rachunkowych zgodnie z ustawą o rachunkowości, ale również z naliczaniem zobowiązań podatkowych w myśl ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Podstawy prawne jakie stosowane są w celu ustalenia wyniku finansowego i dochodu podatkowego przedstawia schemat:

⁵⁸ Szafraniec J., Ustalanie wyniku finansowego. W: T. Cebrowska (red.), Rachunkowość..., op. cit., s. 430-431

Schemat 1. Regulacja prawna przychodów i kosztów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

4.2. Wynik finansowy a dochód podatkowy

Zgodnie z art. 42 uor na wynik finansowy netto składają się:

- wynik działalności operacyjnej (zarówno podstawowej, jak i pozostałej),
- wynik operacji finansowych,
- obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego tytułem podatku dochodowego (którego podatnikiem jest jednostka) oraz płatności z nim zrównanych (odrębne przepisy).

Wynik działalności operacyjnej stanowi różnica pomiędzy przychodami netto ze sprzedaży towarów, materiałów i produktów, uwzględniając dotacje, opusty, rabaty oraz inne zwiększenia bądź zmniejszenia, bez podatku od towarów i usług, a także pozostałych podatków bezpośrednio powiązanych z obrotem, oraz pozostałymi przychodami operacyjnymi a wartością sprzedanych towarów, materiałów i produktów, wycenianych w kosztach wytworzenia lub cenach nabycia, lub zakupu, powiększoną o wszystkie poniesione od początku okresu obrotowego koszty zarządu, ogólnych, sprzedaży towarów, materiałów i produktów, a także pozostałych kosztów operacyjnych⁵⁹. Jednakże warto dodać, że pozostałe przychody i koszty operacyjne związane są pośrednio z działalnością operacyjną podmiotu gospodarczego. Przede wszystkim należą do nich przychody i koszty związane ze zbyciem wartości niematerialnych i prawnych, środków trwałych i środków trwałych w budowie, należności i zobowiązania odpisane jako przedawnione, nieściągalne, umorzone, dotyczące utworzenia i rozwiązania rezerw, a także zapłata bądź otrzymanie odszkodowań, grzywien, kar, subwencji, dotacji.

Wynik operacji finansowych stanowi różnica pomiędzy:

- przychodami finansowymi, a szczególnie z tytułu dywidend oraz udziałów w zyskach, odsetek, zysków ze zbycia i aktualizacji wartości aktywów finansowych, czy też nadwyżki dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi,
- a kosztami finansowymi, a szczególnie z tytułu odsetek, strat ze zbycia inwestycji finansowych, aktualizacji wartości inwestycji, czy też nadwyżki ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi, z pominięciem prowizji, odsetek, dodatnich i ujemnych różnic kursowych powiększających cenę nabycia towarów, albo koszt wytworzenia

⁵⁹ art. 42 ust. 2 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

produktów i obciążających koszt wytworzenia wartości niematerialnych i prawnych, środków trwałych oraz środków trwałych w budowie⁶⁰.

Na **wynik finansowy brutto** jednostki składa się wynik działalności operacyjnej oraz wynik operacji finansowych. Następnie podlega on korekcie o obciążenia z tytułu podatku dochodowego oraz o płatności z nim zrównane (na podstawie odrębnych przepisów). W rezultacie powstaje wynik finansowy netto jednostki.

Wynik finansowy netto uwzględnia całokształt działalności gospodarczej, ukazując przy tym pełną efektywność przedsiębiorstwa. Ustalany jest tylko i wyłącznie przez podmioty będące podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych.

Określenie wyniku finansowego jest zależne od przyjętego przed podmiot gospodarczy sposobu ewidencji kosztów, jak również od tego w jakiej formie sporządzany jest rachunek zysków i strat. W związku z tym koszty wytworzenia sprzedanych produktów można ustalać w sposób bezpośredni (czyli wersja kalkulacyjna) albo pośredni (czyli wersja porównawcza)⁶¹.

Wariant kalkulacyjny rachunku zysków i strat przedstawia koszty wytworzenia sprzedanych produktów, towarów i materiałów, koszty sprzedaży oraz koszty ogólnego zarządu. Po przeksięgowaniu na wynik finansowy jednostki przychodów ze sprzedaży i kosztów odpowiadających tym przychodom, można ustalić ogólny wynik działalności gospodarczej. Wariant ten daje także możliwość ustalania wyników częściowych uzyskanych ze sprzedaży w obrębie każdego z rodzajów działalności jakie wykonuje jednostka, np. handlowej czy usługowej.

Ustalenie kosztów sprzedanych produktów w wariancie porównawczym rachunku zysków i strat odbywa się poprzez korektę kosztów rodzajowych (w celu doprowadzenia do ich porównywalności) o część, która nie dotyczy osiągniętych przychodów ze sprzedaży. Korekta kosztów rodzajowych odbywa się poprzez zwiększenia bądź zmniejszenie stanu produktów. Zmiana stanu produktów wynika w szczególności przez to, że część kosztów, które poniesiono w roku obrotowym może dotyczyć jeszcze nie sprzedanych produktów, towarów czy materiałów, bądź w roku obrotowym mogą być sprzedane produkty, towary lub materiały, zaś koszty poniesiono w roku poprzednim. Zatem ważne jest by podmiot

⁶⁰ art. 42 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

⁶¹ Mazur G., Jak prowadzić rachunkowość w firmie, Poradnik Gazety Prawnej 32/2004 z dn. 31.08.2005 r., str. 3

gospodarczy dokładnie określał koszty związane z przychodami danego okresu sprawozdawczego⁶².

Tabela 1. Koszty w rachunku zysków i strat w wariantach kalkulacyjnym i porównawczym.

Wariant kalkulacyjny	Wariant porównawczy
1. Koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów	1. Koszty według rodzaju
2. Koszty sprzedaży 3. Koszty ogólnego zarządu	2. Zmiana stanu produktów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mazur G., Jak prowadzić rachunkowość w firmie, Poradnik Gazety Prawnej 32/2004 z dn. 31.08.2005 r., str. 3

4.3. Zasady ustalenia wyniku finansowego i jego korekta dla celów podatkowych

Każdy podmiot gospodarczy przy ustalaniu wyniku finansowego zobligowany jest z mocy prawa, by dokonać jego korekty dla celów podatkowych.

Wynik rachunkowy ustala się na podstawie przychodów i kosztów wykazanych w księgach rachunkowych zgodnie z zasadami rachunkowości. Wynik finansowy, ustalony w rachunku zysków i strat, stanowi podstawę do obliczenia wyniku podatkowego, czyli dochodu. Przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód niezależnie od rodzaju źródeł przychodów, z których ten dochód został osiągnięty. Niekiedy, w określonych ustawą przypadkach, przedmiotem opodatkowania jest przychód⁶³.

Procedura ustalenia dochodu podatkowego polega na:

- ustaleniu przychodów podatkowych (z wykluczeniem przychodów z działalności rolniczej, z wyjątkiem działów specjalnych produkcji rolnej, przychodów wynikających z czynności niemogących być przedmiotem prawnie skutecznej umowy, przychodów z działalności gospodarki leśnej, przychodów opodatkowanych w formach zryczałtowanych,
- ustaleniu przychodów, których źródło znajdowało się poza terytorium RP, takich jak np.: przychody z tytułu dywidend, a także innych udziałów w zyskach osób prawnych mających siedzibę poza terytorium RP oraz przychody zawarte w art. 21 ust. 1 updog,

⁶² Litwińczuk H., Prawo bilansowe., op. cit., s. 144

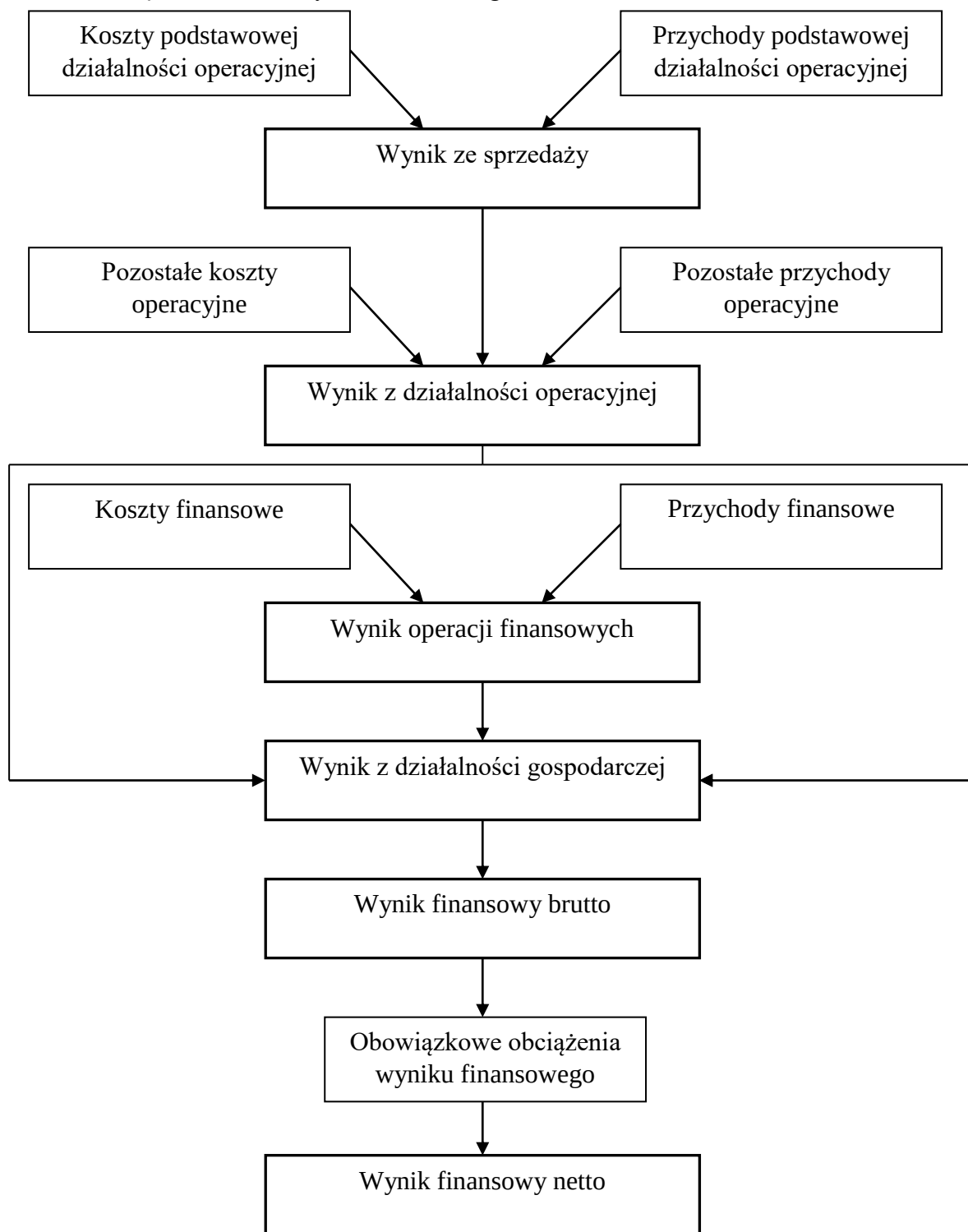
⁶³ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 179

- ustaleniu przychodów z udziału w spółce nie będącej osobą prawną, ze wspólnego posiadania bądź użytkowania rzeczy i praw majątkowych, do wysokości odpowiadającej udziałom podatnika (art. 5 updop),
- ustaleniu dochodu lub straty ze źródeł przychodów położonych za granicą, z pominięciem przychodów określonych w punkcie powyżej,
- ustaleniu kosztów uzyskania przychodów dla poszczególnych grup przychodowych,
- ustaleniu dochodu bądź straty podatkowej poprzez wyliczenie różnicy między przychodami a kosztami ich uzyskania skorygowanej o dochód lub stratę ze źródeł przychodów,
- uwzględnieniu dochodów wolnych od podatku i odliczeń, do których zaliczyć można:
 - dochody wolne od podatku wymienione w art. 17 ust. 1 updop (zwolnienia przedmiotowe),
 - odliczenia od dochodu takie jak np.: darowizny przekazane na potrzeby kultu religijnego, na cele naukowo-techniczne, naukowe, oświatowe oraz inne, wymienione w art. 18 ust. 1 pkt 1 updop,
 - odliczenia strat jednostki gospodarczej poniesionych w latach poprzednich, które w myśl art. 7 ust. 5 updop stanowi, że można „obniżyć dochód w kolejno po sobie następujących pięciu latach podatkowych, jednakże kwota obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekraczać 50% wysokości tej straty”,
- uwzględnieniu kwot zwiększających podstawę opodatkowania, np.: odliczone w poprzednich latach kwoty wydatków inwestycyjnych, które utraciły prawo do odliczeń.

Podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym stanowi dochód podatkowy pomniejszony o dochody wolne od podatku oraz inne wszelkie możliwe odliczenia od tego dochodu i powiększony o kwoty, które zwiększają podstawę opodatkowania.

Poszczególne etapy ustalania wyniku finansowego zostały ukazane na schemacie 2.

Schemat 2. Części składowe wyniku finansowego

PODZIAŁ WYNIKU W KSIĘGACH NASTĘPNEGO ROKU OBROTOWEGO

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://edu.pjwstk.edu.pl/wyklady/rpg/scb/main28.html> (dostęp 02.05.2019, godz.: 12:00)

4.4. Różnice pomiędzy wynikiem rachunkowym a wynikiem podatkowym

Pomiędzy dochodem podatkowym a wynikiem finansowym zachodzi szereg różnic, które spowodowane są tym, że:

- wynik finansowy tworzą przychody niebędące przychodami dla celów podatkowych czy też odwrotnie,
- do kosztów zaliczane są pozycje, które według prawa podatkowego nie należą do kosztów uzyskania przychodów,
- dochód podatkowy mogą tworzyć koszty, które nie mają wpływu na wynik finansowy,
- niekiedy moment uznania przychodów za osiągnięte (zrealizowane) czy kosztów za poniesione jest całkiem inny według przepisów prawa bilansowego niż prawa podatkowego,
- prawo podatkowe pozwala na odliczenia niektórych wydatków (m.in. dochody wolne od podatku).

Podsumowując, określenia podstawy opodatkowania można dokonać korygując wynik finansowy brutto jednostki o elementy różnicujące rachunkowe przychody oraz koszty ich uzyskania od przychodów i kosztów osiągniętych w myśl przepisów prawa podatkowego, a następnie otrzymany dochód korygując o dochody wolne od podatku i powiększając o kwoty zwiększające podstawę opodatkowania.

WYNIK FINANSOWY BRUTTO

- PRZYCHODY NIEZALICZANE DO PRZYCHODÓW PODATKOWYCH

+ PRZYCHODY PODATKOWE NIEZALICZANE DO PRZYCHODÓW KSIĘGOWYCH

+ KOSZTY NIEUZNAWANE PRZEZ PRAWO PODATKOWE ZA KOSZTY
UZYSKANIA PRZYCHODÓW

- KOSZTY PODATKOWE NIEZALICZANE DO KOSZTÓW KSIĘGOWYCH

= DOCHÓD

- DOCHODY WOLNE OD PODATKU ORAZ INNE ODLICZENIA OD DOCHODU

+ KWOTY ZWIĘKSZAJĄCE DOCHÓD

= PODSTAWA OPODATKOWANIA

4.4.1. Podział i klasyfikacja różnic

Przyczyną różnic pomiędzy wynikiem finansowym a podatkowym przede wszystkim jest różne traktowanie przychodów i kosztów według prawa bilansowego i prawa podatkowego. Odmienna kwalifikacja przychodów i kosztów przez obydwie ustawy powoduje, że wynik rachunkowy może być niższy bądź wyższy od wyniku podatkowego. Zatem ze względu na znak arytmetyczny powstają różnice dodatnie lub ujemne.

Dodatnie różnice powstają, gdy wynik rachunkowy jest wyższy od wyniku podatkowego. Dzieje się tak wtedy, gdy przychody rachunkowe są wyższe niż przychody podatkowe, zaś koszty rachunkowe są niższe niż koszty podatkowe.

gdy:

PRZYCHODY RACHUNKOWE > PRZYCHODY PODATKOWE

KOSZTY RACHUNKOWE < KOSZTY PODATKOWE

Ujemne różnice powstają, gdy wynik rachunkowy jest niższy od wyniku podatkowego. Dzieje się tak wtedy, gdy przychody rachunkowe są niższe niż przychody podatkowe, zaś koszty rachunkowe są wyższe niż koszty podatkowe.

gdy:

PRZYCHODY RACHUNKOWE < PRZYCHODY PODATKOWE

KOSZTY RACHUNKOWE > KOSZTY PODATKOWE

Według kryterium czasu rozpatrywania różnic pomiędzy wynikiem finansowym a podatkowym wyróżniamy:

- różnice trwałe (stałe),
- różnice przejściowe (okresowe).

Schemat 3. Różnice między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym

RÓŻNICE							
KOSZTY				PRZYCHODY			
RÓŻNICE TRWAŁE		RÓŻNICE PRZEJŚCIOWE		RÓŻNICE TRWAŁE		RÓŻNICE PRZEJŚCIOWE	
DODATNIE	UJEMNE	DODATNIE	UJEMNE	DODATNIE	UJEMNE	DODATNIE	UJEMNE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, Difin S.A., Warszawa 2011, s. 206

Różnice trwałe (zwane także stałymi) między przychodami i kosztami zgodnie z prawem bilansowym i podatkowym są nieodwracalne, definitywne. W praktyce sprowadza się to do tego, iż niektóre koszty, pomniejszające wynik finansowy, nie są uznawane przez prawo podatkowe, w czego konsekwencji powodują zwiększenie podstawy opodatkowania względem wyniku finansowego brutto (np. odsetki budżetowe, odsetki za zwłokę tytułem nieterminowych regulacji zobowiązań). Z kolei niektóre przychody, które stanowią przychody księgowe są zwolnione od opodatkowania, zmniejszają one podstawę opodatkowania względem wyniku finansowego brutto. Zdarzają się również sytuacje odwrotne, gdy poszczególne przychody nie są przychodami księgowymi, zaś stanowią przychody podatkowe oraz gdy koszty podatkowe nie stanowią kosztów księgowych⁶⁴.

Z racji powyżej wymienionych względów wynik podatkowy w danym roku obrotowym jest wyższy (zazwyczaj) bądź niższy względem wyniku finansowego brutto. Jednakże różnic tych nie można przenieść na następny rok, ponieważ zamykają się one w danym okresie obrotowym.

Różnice trwałe mogą mieć charakter zarówno dodatni, jak i ujemny, oznacza to, iż wynik rachunkowy brutto w poszczególnym roku obrotowym jest wyższy bądź niższy od wyniku podatkowego.

Różnice przejściowe (zwane także okresowymi) są rezultatem odmiennego traktowania przez prawo bilansowe i prawo podatkowe momentu osiągnięcia przychodu czy

⁶⁴ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 205-206

poniesienia kosztu. Spowodowane jest to tym, że ustawa o rachunkowości grupuje strumienie kształtujące wynik finansowy (czyli księgowy) zgodnie z zasadą memoriałową, zaś w myśl ustawy o podatku dochodowym niekiedy kwalifikuje te strumienie zgodnie z zasadą kasową, np. naliczone, ale nieotrzymane odsetki od należności traktowane są według prawa bilansowego jako przychody księgowe danego roku obrotowego, zaś według prawa podatkowego odsetki te zostaną przychodem podatkowym w chwili ich zapłaty, czyli w następnym roku obrotowym. Cechą charakterystyczną różnic przejściowych jest to, iż wyrównują się one w następnym roku obrotowym lub w następnych latach. W związku z tym, dokonuje się rozliczeń podatkowych w czasie, określanych mianem podatku odroczonego. Różnice przejściowe, podobnie jak różnice trwałe, mogą mieć charakter dodatni bądź ujemny⁶⁵.

Różnice przejściowe dodatnie powodują, że podatek dochodowy liczony od wyniku finansowego brutto (skorygowany o trwałe różnice) jest wyższy od bieżącego zobowiązania podatkowego, które w danym okresie podlega zapłacie. Wobec tego, podatek księgowy jest wyższy niż podatek fiskalny (dochodowy). Z racji tego, następuje zatem odroczenie w czasie płatności podatku, a więc przesunięcie płatności podatku na kolejne okresy. W konsekwencji, jednostka musi utworzyć rezerwę na podatek odroczony, która to dodatkowo obciąża wynik finansowy brutto w danym okresie⁶⁶.

W tej sytuacji można stwierdzić, że mamy do czynienia z podatkiem dochodowym, który faktycznie nie został zapłacony w określonym roku obrotowym. Jednakże podatek ten będzie musiał być zrekompensowany w kolejnych latach, a zatem należy na ten cel zatrzymać określoną część wyniku finansowego jednostki. W razie, gdy jednostka nie utworzy rezerwy oznacza to, że wynik finansowy za dany rok zostanie podzielony niewłaściwie, czyli w kwocie wyższej od wynikającej z realiów ekonomicznych.

Różnice przejściowe ujemne powodują, że podatek dochodowy liczony od wyniku finansowego brutto (skorygowany o trwałe różnice) jest niższy w danym okresie od podatku dochodowego liczonego od wyniku podatkowego. Wobec czego, podatek fiskalny (dochodowy) w danym okresie jest wyższy niż podatek księgowy. Następuje zatem tak zwana nadpłata podatku dochodowego w tym okresie.

⁶⁵ Binkowski B., Zasady ustalania, ewidencji i rozliczania wyniku finansowego. W: Z. Messner (red.), Rachunkowość finansowa., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2010, s. 574-575

⁶⁶ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 208

Z uwagi na istnienie ujemnych różnic przejściowych lub straty podatkowej (możliwej do odliczenia od dochodu w latach następnych) tworzy się aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Jest to kwota, jaka może w przyszłości zmniejszyć zobowiązanie z tytułu podatku dochodowego bądź będzie podlegać zwrotowi.

W myśl ustawy o rachunkowości wysokość rezerwy na podatek odroczony, jak też aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się uwzględniając stawki podatku dochodowego obowiązujące w roku powstania obowiązku podatkowego.

Uwzględniając różnice trwałe i przejściowe w przychodach i kosztach przejście od wyniku finansowego brutto do dochodu podatkowego prezentuje się następująco:

WYNIK FINANSOWY BRUTTO

- dodatnie różnice trwałe w przychodach
- + ujemne różnice trwałe w przychodach
- dodatnie różnice trwałe w kosztach
- + ujemne różnice trwałe w kosztach
- dodatnie różnice przejściowe w przychodach
- + ujemne różnice przejściowe w przychodach
- dodatnie różnice przejściowe w kosztach
- + ujemne różnice przejściowe w kosztach

= DOCHÓD

4.4.1.1. Różnice trwałe w przychodach i kosztach

Dodatnie różnice trwałe w przychodach stanowią, że dane przychody są przychodami w myśl prawa bilansowego, zaś nie są przychodami, które kształcą podstawę do opodatkowania w myśl przepisów prawa podatkowego w danym roku podatkowym, ani w kolejnych latach. Z racji, że są to różnice trwałe to nie podlegają rozliczeniu w czasie, a więc nie powodują odroczenia podatku. Wobec tego, wynik rachunkowy jest wyższy o kwotę tych przychodów od wyniku podatkowego, który odnoszony jest do stawki podstawowej.

Przykładem dodatnich różnic trwałych w przychodach są, np.:

- przychody z gospodarki leśnej oraz przychody z działalności rolniczej, z wyłączeniem przychodów pochodzących z działów specjalnych produkcji rolnej (art. 2 ust. 1 pkt 1-2 updop),
- przychody z dywidend czy też innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, które mają siedzibę bądź zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustalane są w wysokości 19% osiągniętego przychodu (art. 22 ust. 1 updop),
- zwrócone opłaty, podatki oraz inne wydatki, które nie są zaliczane do kosztów uzyskania przychodów (art. 12 ust. 4 pkt 6a updop),
- odsetki otrzymane tytułem zwrotu nadpłaconych zobowiązań podatkowych, a także innych należności budżetowych, czy może oprocentowania zwrotu różnicy podatku od towarów i usług - w rozumieniu odrębnych przepisów (art. 12 ust. 4 pkt 7 updop)⁶⁷.

Wymienione powyżej przykłady przychodów stanowiących przychody rachunkowe, a nie będące trwale przychodami podatkowymi, powiększają wynik bilansowy, jednak nie stanowią one podstawy opodatkowania, bądź też nie zwiększają podstawy opodatkowania zgodnie ze stawką podstawową.

Dlatego też, jednostka powinna prowadzić oddzielną ewidencję analityczną dla przychodów, które w myśl przepisów podatkowych nie stanowią przychodów, celem prawidłowego sporządzenia rachunku zysków i strat. Brak dodatkowej analityki przychodów w ewidencji dla celów podatkowych może nie dostarczyć jasnego obrazu jednostki przy ustalaniu podstawy opodatkowania, czy też może dojść do niesłusznego opodatkowania z racji powyższych przychodów.

W celu ustalenia podstawy opodatkowania nie bierze się pod uwagę także dochodów wolnych od podatku bezwarunkowo albo gdy spełnione zostaną określone warunki zawarte w art. 17 updop, które w zasadzie tworzą przychody rachunkowe, ale pomniejszają dochód do opodatkowania. Tym samym, przychody te powiększają wynik rachunkowy jednostki, zaś nie wpływają na wynik podatkowy (podstawę opodatkowania). Dlatego ważne jest, aby w księgach rachunkowych przychody wolne od podatku, określone w art. 17 updop, ujmować dla celów podatkowych w ewidencji analitycznej⁶⁸.

⁶⁷ ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

⁶⁸ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 212-213

Ujemne różnice trwale w przychodach stanowią, że niektóre przychody są przychodami podatkowymi, natomiast nie stanowią w myśl prawa bilansowego przychodów rachunkowych.

Przykładem ujemnych różnic trwałych w przychodach są, np.:

- wartość rzeczy albo praw otrzymanych nieodpłatnie bądź częściowo odpłatnie, jak również wartość innych świadczeń nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych, z wyłączeniem świadczeń powiązanych z używaniem środków trwałych uzyskanych przez samorządowe zakłady budżetowe oraz spółki użyteczności publicznej z wyłącznym udziałem jednostek samorządu terytorialnego albo ich związków od Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, bądź ich związków w nieodpłatny zarząd albo używanie, tylko i wyłącznie, gdy nie są traktowane jako przychody rachunkowe (art. 12 ust. 1 pkt 2 updog),
- przychody ustalone w drodze decyzji urzędu skarbowego, które dotyczą zbycia rzeczy, praw majątkowych, czy też świadczenia usług, jeśli cena sprzedaży bez uzasadnionych przyczyn znacznie odbiega od wartości rynkowej tych rzeczy, praw albo usług (art. 14 ust.1 updog).

Z zasady przychodów wymienionych powyżej nie ujmuje się w księgach rachunkowych, wobec czego nie wpływają na zwiększenie wyniku finansowego, podwyższają za to przychody podatkowe, a co za tym idzie podstawę opodatkowania. Zatem istotne jest, aby dla celów podatkowych ująć je w odrębnej ewidencji pozabilansowej, czyli na koncie przychody podatkowe.

Dodatnie różnice trwale w kosztach oznaczają, że koszty rachunkowe są trwale niższe od kosztów podatkowych. Można powiedzieć, że dane koszty są kosztami podatkowymi, natomiast nigdy nie będą one kosztami rachunkowymi w myśl prawa bilansowego. W praktyce, bardzo rzadko spotyka się takie przychody. Ewentualnie mogą to być koszty podatkowe, które poniesiono przez wzgląd na przychody podatkowe niestanowiące przychodów rachunkowych⁶⁹.

Ujemne różnice trwale w kosztach stanowią, że koszty rachunkowe nigdy nie będą tworzyć kosztów zgodnie z prawem podatkowym. Pozycji takich kosztów jest bardzo dużo. Zostały wymienione w art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

⁶⁹ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 214-215

Ujemne różnice trwale w kosztach powodują, że wynik rachunkowy jest niższy niż wynik podatkowy, a z racji, iż różnice te mają trwały charakter, dlatego należy uwzględnić je przy ustalaniu wymiaru podatku za bieżący okres, czyli zwiększając go.

Przykładem ujemnych różnic trwałych w kosztach są, np.:

- straty powstałe w wyniku likwidacji nie w pełni umorzonych środków trwałych, jeśli środki te utraciły przydatność gospodarczą w skutek zmiany rodzaju działalności (art. 16 ust. 1 pkt 6),
- kary, opłaty oraz odszkodowania, czy też odsetki od tych zobowiązań z tytułu nieprzestrzegania przepisów w zakresie ochrony środowiska albo niewykonania nakazów odpowiednich organów nadzoru i kontroli, które dotyczą uchybień w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (art. 16 ust. 1 pkt 19),
- wpłaty na PRFON (art. 16 ust. 1 pkt 36),
- umorzone kredyty, pożyczki bankowe, jeśli ich umorzenie nie jest powiązane z bankowym postępowaniem ugodowym w rozumieniu przepisów o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, albo postępowaniem restrukturyzacyjnym, albo realizacją programu restrukturyzacji na podstawie odrębnych ustaw (art. 16 ust. 1 pkt 43),
- straty powstałe w wyniku utraty lub likwidacji samochodów oraz kosztów ich remontów powypadkowych, jeżeli samochody nie były objęte ubezpieczeniem dobrowolnym (art. 16 ust. 1 pkt 50)⁷⁰.

Podobnie jak w przypadku różnic trwałych w przychodach, jednostka gospodarcza celem ustalenia podstawy opodatkowania, powinna prowadzić oddzielną ewidencję analityczną dla tych różnic.

4.4.1.2. Różnice przejściowe w przychodach i kosztach

Dodatnie różnice przejściowe w przychodach występują, gdy w danym roku sprawozdawczym są to już przychody rachunkowe, ale nie są to jeszcze przychody w myśl prawa podatkowego. Dla celów rachunkowości przychody te wykazuje się wcześniej niż dla celów podatkowych. Z tego względu w danym okresie zysk brutto jest przejściowo wyższy niż dochód podatkowy.

⁷⁰art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

Przykładem dodatnich różnic przejściowych w przychodach są, np.:

- naliczone, ale nie otrzymane odsetki od należności (w tym także od udzielonych pożyczek),
- niezrealizowane dodatnie różnice kursowe ustalone na moment bilansowy, czyli powstałe na skutek wyceny na dzień bilansowy.

W świetle prawa podatkowego za przychody uznaje się jedynie różnice kursowe zrealizowane, które związane są z przepływem środków pieniężnych, czyli według metody kasowej. Zatem tylko zrealizowane różnice kursowe mogą być brane pod uwagę przy wyliczeniu podstawy opodatkowania. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych stanowi, że przychodem są otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym różnice kursowe (art. 12 ust. 1 pkt 1 updop).

Ujemne różnice przejściowe w przychodach występują, gdy przychód podatkowy powstanie wcześniej niż przychód rachunkowy. W tej sytuacji wynik rachunkowy jest niższy w danym okresie sprawozdawczym niż wynik podatkowy. Jednakże w praktyce bardzo rzadko występują takie sytuacje. Przykładem takich różnic są z góry pobrane przychody (np.: czynsz za wynajem, dzierżawę), które podlegają opodatkowaniu w momencie otrzymania środków pieniężnych, czyli zgodnie z metodą kasową, pomimo, że faktycznie stanowią one przychody przyszłych okresów (nie nastąpiło jeszcze świadczenie z tego tytułu)⁷¹.

Dodatnie różnice przejściowe w kosztach powstają, kiedy koszty rachunkowe występują później niż koszty podatkowe. W konsekwencji, wynik rachunkowy w danym okresie jest wyższy od wyniku podatkowego. Płatność podatku jest odroczone w czasie, bowiem w kolejnych okresach sprawozdawczych powstanie z tego tytułu koszt rachunkowy, który nie będzie już kosztem podatkowym. Okresowe różnice dodatnie powstają wówczas, gdy jednostka dla celów bilansowych nalicza amortyzację metodą liniową, zaś dla celów podatkowych metodą degresywną.

Ujemne różnice przejściowe w kosztach powstają, gdy w księgach koszty rachunkowe występują wcześniej niż koszty podatkowe. Zatem wynik rachunkowy w danym okresie jest niższy niż wynik podatkowy.

⁷¹ Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, op. cit., s. 226

Przykładem ujemnych różnic przejściowych w kosztach w myśl przepisów prawa bilansowego są, m.in.:

- naliczone na dzień bilansowy, lecz niezrealizowane, ujemne różnice kursowe powstałe ze względu na wycenę składników aktywów i pasywów (art. 30 ust. 1 uor),
- odpisy amortyzacyjne, których dokonano dla celów bilansowych, zgodnie z art. 32 ust. 1 uor, w kwotach wyższych niż przewidywane przez przepisy prawa podatkowego,
- rezerwy na pewne lub prawdopodobne przyszłe zobowiązania, bądź straty z operacji gospodarczych w toku, które tworzone są w myśl ustawy o rachunkowości (art. 35d ust. 1 pkt 1 uor),
- naliczone, lecz niezapłacone albo umorzone odsetki od zobowiązań, w tym także od pożyczek (art. 16 ust. 1 pkt 11 updop),
- niewypłacone wynagrodzenia osobom fizycznym lub niezapłacone do ZUS składki, według ustawy o rachunkowości są ukazywane w kosztach w oparciu o zasadę memoriałową, a zatem w momencie zarachowania kosztu, a koszt podatkowy powstanie dopiero w momencie, gdy poniesiony zostanie wydatek (w myśl zasady kasowej).

Rozdział V. Wynik finansowy w świetle prawa bilansowego i podatkowego na przykładzie spółki Olympus Polska

Analiza wyniku finansowego spółki Olympus Polska została przeprowadzona na podstawie sprawozdań finansowych za okres od 1 kwietnia 2016 roku do 31 marca 2017 roku oraz od 1 kwietnia 2017 roku do 31 marca 2018 roku. Sprawozdania sporządzono zgodnie z obowiązującymi przepisami i dokumentami księgowymi spółki.

Sprawozdanie finansowe firmy zostało sporządzone przy założeniu, że spółka będzie kontynuowała swoją działalność gospodarczą w przewidywalnej przyszłości. Nie było także żadnych podstaw, które wskazywałyby zagrożenie kontynuowania przez spółkę swojej działalności.

5.1. Charakterystyka badanej firmy Olympus Polska Sp. z o.o.

Organizację Olympus założono 12 października 1919 roku w Japonii. Początkowo specjalizowała się tylko w produkcji termometrów oraz mikroskopów. Obecnie to światowy producent najwyższej jakości produktów optyczno- cyfrowych, a co więcej jest także liderem na rynku wysokich technologii z dziedziny bioanalityki, mikroskopii, fotografii cyfrowej, diagnostyki, endoskopii oraz zapisu dźwięku.

„Making people’s lives healthier, safer and more fulfilling” – to cel, który przyświeca działalności spółki. Organizacja wspiera osiągnięcia nauki i najnowocześniejsze zabiegi medyczne. Pragnie, aby ludzie mogli poczuć się bezpieczniej, dzięki nowym technologiom i produktom jakie tworzy spółka⁷².

Początkowo w Polsce dystrybucją produktów oraz usług pod marką Olympus zajmowały się małe, niezależne przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego. Celem przejścia całej dystrybucji w Polsce, w roku 1977 zarejestrowano firmę Olympus Optical Polska Sp. z o.o., która od roku 2003 widnieje pod nazwą Olympus Polska Sp. z o.o.

Forma prawna

Olympus Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością została wpisana do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000063126 w dniu 30 listopada 2001 roku w Sądzie Rejonowym, XIII Wydziale Gospodarczym Krajowego

⁷² <https://www.olympus-global.com/company/philosophy/philosophy.html?page=company> (dostęp 07.05.2019, godzina: 18:00)

Rejestru Sądowego. Siedziba spółki znajduje się przy ulicy Suwak 3 w Warszawie. Spółkę założono na czas nieoznaczony.

Na dzień 31 marca 2018 kapitał zakładowy spółki stanowił wartość 26 697 000,00 złotych. Podzielony był na 266 970 udziałów o wartości nominalnej 100 złotych każdy.

Spółka Olympus Polska jest częścią grupy kapitałowej Olympus Europa Holding GmbH. Podmiotem dominującym wobec spółki jest firma Olympus Europa SE & Co KG mająca siedzibę w Hamburgu.

Struktura organizacyjna

Struktura organizacyjna spółki Olympus Polska to typowy przykład struktury funkcjonalnej, cechującej się występowaniem działów funkcjonalnych kierowanych przez grono specjalistów oraz złamaną zasadą jedności rozkazodawstwa.

W strukturze funkcjonalnej każdy z członków organizacji podlega pod więcej niż jednego kierownika. W razie problemów podczas wykonywania zadań pracownik może zwrócić się o pomoc do odpowiedniego specjalisty. Prekursorem tego typu struktury był amerykański uczony Frederick Taylor. Jednakże struktura ta nie do końca jest taka idealna. Jedną z jej wad jest trudność przy podziale zadań na szczeblu kierowniczym, albowiem przy dość dużej ilości specjalizacji trudno jest określić, jakie dokładnie kompetencje powinien posiadać kierownik, by właściwie kierować zespołem, który wykonuje poszczególne zadania.

Główna siedziba zarządu firmy znajduje się w Japonii, ale poszczególne części świata podporządkowano lokalnym centrom zarządzania. W Europie taką rolę sprawuje Olympus Europa Holding GmbH, który zarządza wszystkimi europejskimi oddziałami Olympus.

Olympus Polska Sp. z o.o. nieustająco rozwija swoją strukturę organizacyjną, rozbudowuje szeregi nowym personelem, a także wysoko wykwalifikowaną kadrą kierowniczą. W tym roku organizacja Olympus obchodzi swoje 100-lecie swojej działalności na rynku światowym.

Przedmiot działalności

Zgodnie z umową spółki Olympus Polska przedmiotem działalności w szczególności jest:

- doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania
- działalność usługowa w obrębie naprawy, instalowania oraz konserwacji sprzętu medycznego,
- produkcja instrumentów medycznych, optycznych i precyzyjnych,
- działalność w zakresie reklamy
- informatyka,
- doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej oraz zarządzania,
- handel detaliczny,
- handel komisowy i hurtowy,
- organizacja szkoleń,
- wynajem nieruchomości na własny rachunek,
- wynajem maszyn i urządzeń.

System księgowości i zasady rachunkowości

Spółka Olympus Polska Sp. z o.o. prowadzi swoje księgi rachunkowe komputerowo z wykorzystaniem księgi głównej, a także modułów środków trwałych oraz ksiąg pomocniczych należności i zobowiązań. Program księgowy stosowany przez spółkę pozwala na dokładną analizę kosztów, co umożliwia ich kontrolę, a także dostarcza szereg informacji niezbędnych przy podejmowaniu decyzji.

Zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości spółka prowadzi swoje księgi rachunkowe w języku polskim i w walucie polskiej⁷³.

Spółka w myśl ustawy o rachunkowości posiada odpowiednią dokumentację opisującą w języku polskim przyjętą przez nią politykę rachunkowości⁷⁴. Zasady rachunkowości stosuje w sposób ciągły oraz zgodny z zasadami rachunkowości stosowanymi przez nią w poprzednim roku obrotowym.

⁷³ art. 9 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

⁷⁴ art. 10 ust. 1 ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

Przychody oraz koszty:

- ujmowane koszty przedstawiane są w układzie rodzajowym,
- przychody oraz koszty rozpoznawane są zgodnie z zasadą memoriałową,
- rachunek zysków i strat sporządzany jest w wariantcie porównawczym.

Wartości niematerialne i prawne oraz środki trwałe:

- ich wartość początkową ujmuje się w księgach według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, pomniejszonych o umorzenie oraz odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,
- amortyzowane są metodą liniową (z wyjątkiem gruntów) przez przeszacowany okres ich ekonomicznej użyteczności,
- odpisów amortyzacyjnych dokonuje się nie wcześniej niż w następnym miesiącu po przyjęciu ich do użytkowania.

Inwestycje długoterminowe:

- inwestycje w jednostki zależne, jednostki stowarzyszone i jednostki współzależne, a także inne inwestycje długoterminowe są wyceniane według kosztu historycznego pomniejszonego o ewentualną utratę jego wartości.

Aktywa finansowe:

- wyceniane są według kosztu (czyli ceny nabycia), który stanowi wartość godziwą uiszczonej zapłaty,
- do ksiąg rachunkowych wprowadzane są pod datą zawarcia transakcji,
- koszty transakcji wykazywane są w wartości początkowej tychże instrumentów finansowych.

Zapasy:

- w bilansie ujmowane są wedle wartości netto,
- wyceniane są wedle niższej z dwóch wartości kosztu wytworzenia lub cen nabycia oraz ceny sprzedaży netto na dzień bilansowy,
- wycena i rozchód zapasów ujmowane są metodą średniej ważonej.

Należności i zobowiązania:

- należności są wykazywane w księgach w kwocie wartości wymaganej zapłaty, którą pomniejsza się o odpisy aktualizujące,
- zobowiązania ukazywane są w księgach w kwocie wymagającej zapłaty,

- należności i zobowiązania, wyrażone w innych walutach niż polski złoty, na dzień bilansowy wycenia się je po średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski obowiązującym na ten dzień.

Rezerwy na zobowiązania:

- tworzone są w sytuacji, gdy termin wymagalności zobowiązania, czy też kwota nie są pewne.

Podatek dochodowy:

- obejmuje część bieżącą, a także część odroczoną,
- bieżące zobowiązanie tytułem podatku dochodowego wyliczane jest zgodnie z przepisami prawa podatkowego,
- aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego stanowią wartość ustanowioną w wysokości kwoty jaka jest przewidziana w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego.

5.2. Przychody w ujęciu bilansowym

Kryteria klasyfikacyjne, według których spółka ujmuje przychody w myśl przepisów prawa bilansowego, podporządkowała tak, aby z łatwością można było pozyskać informacje o rentowności poszczególnych obszarów działalności.

Przychody bilansowe wykazane w sprawozdaniu finansowym oraz księgach rachunkowych badanej spółki prezentuje tabela poniżej.

Tabela 2. Przychody według prawa bilansowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym:	170 949,60	200 107,20
Przychody netto ze sprzedaży produktów	22 448,90	23 038,0
Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów	148 500,70	177 039,20
Pozostałe przychody operacyjne	2 494,2	1 411,6
Zysk z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych	2 121,0	1 078,8
Inne przychody operacyjne	373,2	332,8
Przychody finansowe	1 000,5	761,1
Odsetki, w tym:	866,7	761,1
- od jednostek powiązanych	577,7	638,5
Inne	133,8	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

5.3. Przychody w ujęciu podatkowym

W zupełnie inny sposób dokonano klasyfikacji przychodów spółki w ujęciu podatkowym. Celem ustalenia prawidłowego dochodu podatkowego, zgodnego z przepisami prawa podatkowego, firma Olympus Polska dokonała podziału przychodów na podlegające i niepodlegające opodatkowaniu podatkiem dochodowym.

W badanych okresach sprawozdawczych spółka nie osiągnęła przychodów, które w myśl prawa podatkowego zwiększają podstawę opodatkowania, zaś nie stanowią kosztów zgodnie z prawem bilansowym. Taka grupa przychodów bardzo rzadko występuje w badanej spółce.

Przychody niestanowiące przychodów podatkowych w okresie badanym stanowią rozwiązane rezerwy z tytułu wsparcia sprzedaży, niezrealizowane różnice kursowe oraz pozostałe przychody. Przychody niepodatkowe ujęte w sprawozdaniu finansowym badanej spółki przedstawia tabela poniżej.

Tabela 3. Przychody niestanowiące przychodów podatkowych w myśl prawa podatkowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Przychody nie stanowiące przychodów podatkowych	436,1	471,9
Rozwiązanie rezerw na wsparcie sprzedaży	239,5	346,9
Niezrealizowane różnice kursowe	17,6	-
Pozostałe	125,0	125,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

5.4. Koszty w ujęciu bilansowym

Badana spółka dla celów bilansowych prowadzi ewidencję kosztów w układzie rodzajowym, natomiast rachunek zysków i strat sporządza w wariantcie porównawczym. Koszty bilansowe Spółka Olympus Polska ujmuje w myśl zasady memoriałowej, czyli koszty wykazuje w okresach, których one dotyczą, niezależnie od daty dokonania płatności, czy daty otrzymania.

Syntetyka kosztów rodzajowych w spółce prezentuje się następująco:

- amortyzacja,
- zużycie materiałów i energii,
- usługi obce,
- podatki i opłaty,
- wynagrodzenia,
- ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia,
- pozostałe koszty rodzajowe,
- wartość sprzedanych towarów i materiałów.

Koszty bilansowe, które zostały ujęte w księgach rachunkowych spółki na podstawie obowiązujących przepisów prawa bilansowego, przedstawia tabela poniżej.

Tabela 4. Koszty według prawa bilansowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Koszty działalności operacyjnej	163 531,9	188 316,6
Amortyzacja	5 466,1	5 146,9
Zużycie materiałów i energii	1 778,1	1 496,6
Usługi obce	13 722,2	15 779,1
Podatki i opłaty	758,0	667,6
Wynagrodzenia	21 527,5	23 676,2
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	3 499,0	3 293,1
Pozostałe koszty rodzajowe	5 561,7	7 399,2
Wartość sprzedanych towarów i materiałów	111 219,3	130 857,9
Pozostałe koszty operacyjne	364,1	1 314,2
Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	260,7	596,3
Inne koszty operacyjne	103,4	717,9
Koszty finansowe	47,8	669,0
Odsetki	1,4	2,2
Inne	46,4	666,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

5.5. Koszty w ujęciu podatkowym

Ważną kwestią dla spółki jest właściwa identyfikacja kosztów uzyskania przychodów, tak samo jak prawidłowe ustalenie przychodów podatkowych, która bezpośrednio wpływa na wysokość osiągniętego dochodu spółki.

Wartość kosztów bilansowych, które poniosła spółka, znacznie różni się od wartości kosztów uzyskania przychodów zgodnie z prawem podatkowym. Tabela 5. i 6. przedstawiają kolejno koszty zwiększające podstawę opodatkowania, a więc takie, których nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodu zgodnie z prawem podatkowym oraz koszty zmniejszające podstawę opodatkowania, a zatem nie będące kosztami zgodnie z prawem bilansowym.

Tabela 5. Koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów w myśl prawa podatkowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Wydatki nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu	5 170,5	8 002,8
Rezerwa na premie	2 824,4	4 140,0
Reklama i reprezentacja	49,6	17,7
Niewypłacone wynagrodzenia i ZUS	561,8	598,4
Darowizny	32,4	24,5
Odpis aktualizujący wartość należności	260,7	320,1
Rezerwy na urlopy pracownicze	-	105,6
Rezerwa na zapasy	-	276,2
Odpis na PFRON	185,3	196,7
Rezerwa na naprawy gwarancyjne	758,8	1 905,0
Amortyzacja	28,2	10,0
Odsetki karne	-	2,2
Niezrealizowane różnice kursowe	26,9	14,2
Inne	442,4	392,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

Tabela 6. Koszty zmniejszające podstawę opodatkowania Spółki Olympus Polska.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Kwoty nie ujęte w księgach rachunkowych zmniejszające podstawę opodatkowania	4 235,7	3 368,4
Wypłacone premie dotyczące poprzedniego roku	2 802,2	2 613,9
Wpłacone składki na ubezpieczenie społeczne	542,8	560,9
Rozwiązanie rezerw	698,9	111,3
Pozostałe koszty podatkowe	191,8	82,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

Poddając analizie powyżej wykazane dane można zauważyć jak bardzo odmienne są od siebie przepisy prawa bilansowego i prawa podatkowego w zakresie ponoszenia kosztów uzyskania przychodów. Koszty, jak np.: darowizny dla szpitali, reklama czy też reprezentacja nigdy nie będą stanowiły już kosztów podatkowych, a zatem nie przyczynią się do zmniejszenia podstawy opodatkowania w przyszłości, bowiem stanowią różnice trwałe w kosztach. Jednakże w odróżnieniu od różnic trwałych, ujęte różnice przejściowe w kolejnym roku zostaną rzeczywiście zrealizowane, a więc, spowodują zmniejszenie podstawy opodatkowania. Zaliczane są do nich na przykład rezerwy na wydatki marketingowe czy niewypłacone premie.

5.6. Wynik finansowy w świetle prawa bilansowego i prawa podatkowego

Wynik finansowy ustalany jest głównie celem rozliczenia podatku dochodowego z urzędem, a także na potrzeby sprawozdawczości finansowej. W pierwszym przypadku obliczany jest wynik podatkowy (dochód), zaś w przypadku drugim wynik bilansowy spółki. Wspólną cechą obydwu wyników jest ich sprawozdawczy charakter, wobec czego dotyczą zrealizowanych zdarzeń gospodarczych, ponadto prezentują dokonania spółki jako całości (nie wyszczególniają ośrodków odpowiedzialności).

Różnica pomiędzy końcowym wynikiem bilansowym a wynikiem podatkowym głównie wynika z celów regulacji bilansowych i podatkowych, ale również ze stosowania dosyć odmiennych zasad prowadzenia rachunku. Stosowanie reguł prawa bilansowego ma na celu ukazanie sytuacji majątkowej, a także finansowej spółki w jasny i rzetelny sposób. Odbywa się przy użyciu nadrzędnych zasad rachunkowości, a więc na zasadzie memoriału, współmierności, ostrożności oraz innych. Przestrzeganie tych zasad jest miarą właściwego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Prawidłowe stosowanie przepisów prawa podatkowego prowadzi do realizacji celu fiskalnego, a także celów pozafiskalnych, a szczególnie ma to wpływ na decyzje podatników.

Przepisy prawa bilansowego nie w pełni respektuje prawo podatkowe, w następstwie czego pojawiają się różnice w ujmowaniu przychodów i kosztów, a co za tym idzie różnice następnie pojawiają się przy obliczaniu wyniku bilansowego i podatkowego przedsiębiorstwa.

5.6.1. Wynik bilansowy

Ważnym źródłem informacji obrazujących efekty działalności spółki, a także jej rentowność, jest rachunek zysków i strat, zwany także rachunkiem wyników. Dostarcza on dane odnośnie poczynionych przez spółkę dokonań w ciągu roku sprawozdawczego.

Wynik bilansowy badanej spółki Olympus Polska, zaprezentowany w rachunku zysków i strat, w roku sprawozdawczym zakończonym 31 marca 2017 ukształtował się na poziomie 10 500,5 tys. złotych, zaś w roku sprawozdawczym zakończonym 31 marca 2018 wyniósł 11 980,1 tys. złotych. Wynik ten stanowi różnicę pomiędzy przychodami i poniesionymi przez spółkę kosztami współmiernymi do uzyskanych przychodów.

Istotną kategorią rachunku zysków i strat w badanej spółce jest jej wynik ze sprzedaży, a który tworzy różnica między przychodami netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, a kosztami działalności operacyjnej. Spółka Olympus Polska w roku sprawozdawczym zakończonym 31 marca 2017 wypracowała zysk na poziomie 7 417,7 tys. złotych, a w kolejnym roku obrotowym zakończonym 31 marca 2018 wygenerowała zysk w wysokości 11 790,6 tys. złotych.

Następnym etapem ustalenia wyniku finansowego spółki jest obliczenie wyniku z działalności operacyjnej poprzez zwiększenie wyniku ze sprzedaży o pozostałe przychody operacyjne i korygując go o pozostałe koszty operacyjne. W roku obrotowym zakończonym 31 marca 2017 wynik z działalności operacyjnej osiągnął wartość 9 547,8 tys. złotych, natomiast w roku obrotowym zakończonym 31 marca 2018 wyniósł on 11 888,0 tys. złotych.

Po dodaniu przychodów finansowych do wyniku z działalności operacyjnej, a kolejno odjęciu od niego kosztów finansowych, otrzymano wynik operacji finansowych.

Po dokonaniu powyższych działań można ustalić, że spółka Olympus Polska wygenerowała zysk brutto w wysokości 10 500,5 tys. złotych (w roku obrotowym zakończonym 31 marca 2017) oraz 11 980,1 tys. złotych (w roku obrotowym zakończonym 31 marca 2018). Jednakże zysk brutto nie stanowi instrumentu zasilania kapitału własnego spółki, jest tylko i wyłącznie jednym z mierników jej oceny. Korygując wynik brutto o obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego, między innymi o podatek dochodowy bieżący, bądź odroczony, otrzymamy wynik netto. Spółka Olympus Polska w roku obrotowym zakończonym 31 marca 2017 wygenerowała zysk netto na poziomie 8 425,7 tys. złotych, zaś w roku obrotowym zakończonym 31 marca 2018 stanowił wartość 10 716,7 tys. złotych.

Tabela poniżej prezentuje poszczególne segmenty wyników osiągniętych w badanej spółce.

Tabela 7. Wynik finansowy spółki Olympus Polska Sp. z o.o.

Rachunek zysków i strat	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	170 949,6	200 107,2
Koszty działalności operacyjnej	163 531,9	188 316,6
Zysk (strata) ze sprzedaży	7 417,7	11 790,6
Pozostałe przychody operacyjne	2 494,2	1 411,6
Pozostałe koszty operacyjne	364,1	1 314,2
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	9 547,8	11 888,0
Przychody finansowe	1 000,5	761,1
Koszty finansowe	47,8	669,0
Zysk (strata) z działalności gospodarczej	10 500,5	11 980,1
Zysk (strata) brutto	10 500,5	11 980,1
Podatek dochodowy	2 074,8	1 263,4
Zysk (strata) netto	8 425,7	10 716,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

5.6.2. Dochód podatkowy

W myśl przepisów prawa podatkowego podstawą opodatkowania jest dochód. Ustala się go zgodnie z prawem podatkowym. Wobec tego celem spółki jest korzystne rozliczenie podatku dochodowego w zakresie aktualnych zasad prawa podatkowego. Celem właściwego ustalenia podstawy opodatkowania firma Olympus Polska była zobligowana, aby skorygować wynik finansowy, obliczony zgodnie z przepisami prawa bilansowego, o różnice trwałe i przejściowe w przychodach oraz kosztach.

Aby ustalić dochód, należy odpowiednio skorygować zysk brutto o następujące czynności:

- powiększyć o wydatki nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu,
- pomniejszyć o koszty uzyskania przychodu, które nie stanowią kosztów księgowych,
- powiększyć o przychody nie ujęte w księgach, zaś które podwyższają podstawę opodatkowania,
- pomniejszyć o przychody, które nie stanowią przychodów podatkowych.

Procedura ustalania wyniku podatkowego spółki Olympus Polska zgodnie z przepisami podatkowymi prezentuje tabela 8.

Tabela 8. Wynik podatkowy firmy Olympus Polska Sp. z o.o.

	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Zysk (strata) brutto	10 980,1	11 980,1
Wydatki nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu	5 170,5	8 002,8
Kwoty, które zmniejszają podstawę opodatkowania	4 235,7	3 368,4
Kwoty, które zwiększają podstawę opodatkowania	-	-
Przychody nie będące przychodami podatkowymi	436,1	471,9
Dochód do opodatkowania	10 999,2	16 142,6
Darowizny	-	-
Podstawa opodatkowania	10 999,2	16 142,6
Podatek dochodowy bieżący	2 089,8	3 067,1
Korekta podatku dochodowego	-	-1 146,0
Zmiana stanu odroczonego podatku dochodowego	-15,0	-657,7
Podatek dochodowy razem	2 074,8	1 263,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

W celu ustalenia wysokości kwoty obowiązkowego obciążenia podatkiem dochodowym wyniku finansowego, a przy tym wydzielenia elementów składowych podatku bieżącego i odroczonego, spółka Olympus Polska za podstawę ustaleń przyjęła wynik finansowy brutto, korygując go o różnice wynikające z odmienności prawa bilansowego i podatkowego, który to stanowi początek do ujęcia w księgach odroczonego podatku dochodowego, a także ustalenia właściwej podstawy opodatkowania.

W badanej spółce aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustanowiono według obowiązujących przepisów prawa podatkowego w wysokości kwoty, którą przewiduje się w przyszłości odliczyć od podatku dochodowego. Wiąże się to z ujemnymi

różnicami przejściowymi, powodującymi w przyszłości zmniejszenia podstawy do opodatkowania, a także straty podatkowej możliwej do odliczenia.

W roku obrotowym kończącym się 31 marca 2017 oraz 31 marca 2018 spółka nie utworzyła rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Wysokość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego spółka skalkulowała przy uwzględnieniu stawek podatku dochodowego, które obowiązywały w roku powstania obowiązku podatkowego.

Odroczony podatek dochodowy ujęty w księgach spółki jako obowiązkowe obciążenie wyniku finansowego przedstawia tabela poniżej.

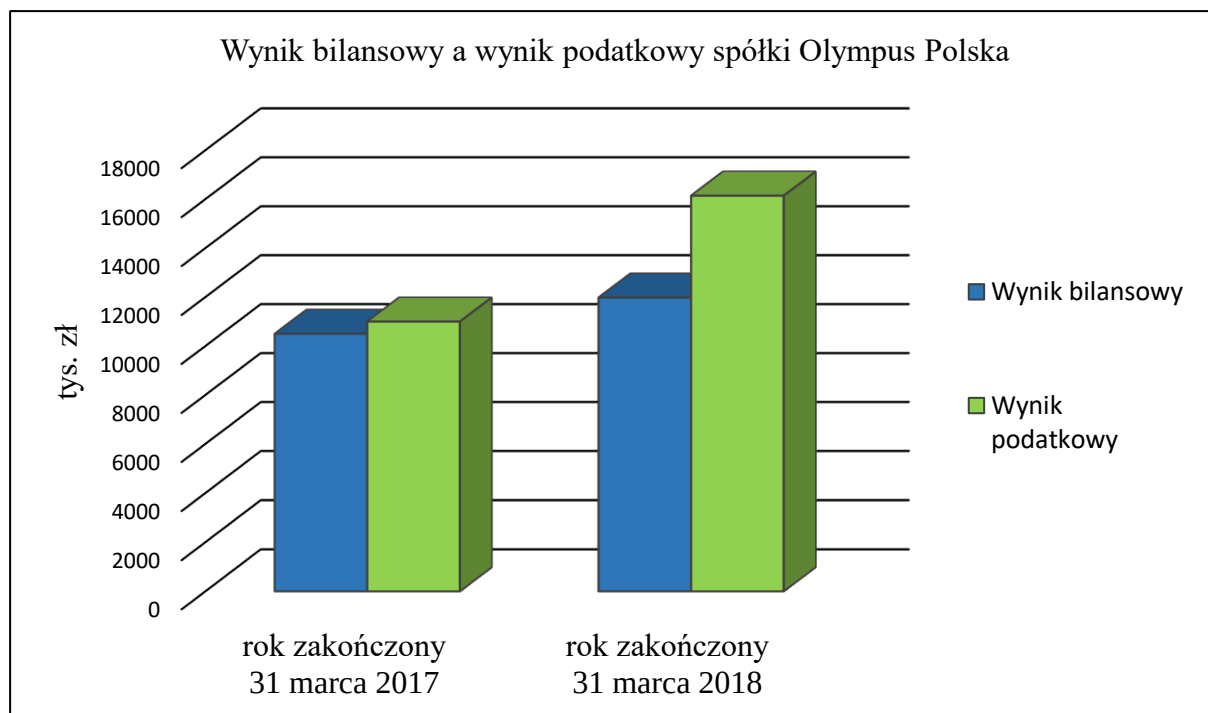
Tabela 9. Podatek odroczony w firmie Olympus Polska Sp. z o.o.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	Rok zakończony 31 marca 2017 (w tys. zł)	Rok zakończony 31 marca 2018 (w tys. zł)
Ujemne różnice przejściowe	15 289,5	18 751,5
Rezerwa na premie dla pracowników	3 346,4	4 872,5
Rezerwa na niezafakturowane koszty	234,9	32,59
Rezerwa na niewykorzystane urlopy	260,9	366,5
Odpisy aktualizujące zapasy	1 001,1	1 277,3
Odpisy aktualizujące należności	2 664,9	2 673,4
Rezerwy na wydatki marketingowe	1 405,9	999,6
Rezerwy na naprawy gwarancyjne	5 072,5	6 957,5
Rezerwy na przyszłe koszty czynszu	262,6	131,5
Przychody przyszłych okresów	270,9	145,9
Pozostałe rezerwy	769,4	1 294,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki Olympus Polska za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku.

Wynik finansowy brutto badanej spółki Olympus Polska znacznie różni się od dochodu podatkowego. Różnice jakie wynikają z odmienności prawa bilansowego i prawa podatkowego wywarły znaczny wpływ na wysokość podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym, co prezentuje schemat poniżej.

Schemat 4. Porównanie wyniku finansowego brutto i dochodu podatkowego spółki Olympus Polska.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza różnic występujących pomiędzy wynikiem bilansowym i wynikiem podatkowym prowadzi do stwierdzenia, że powodują one szereg komplikacji w ewidencji oraz rachunku podatkowym, a także powodują wzrost ryzyka polegającego na częstszej możliwości popełnienia błędu, a nawet do nieskorzystania z możliwości optymalizacji swojego rozliczenia podatkowego.

Zakończenie

Analiza wyników finansowych badanej spółki Olympus Polska ukazała znaczną różnicę między wynikami bilansowymi, a wynikami podatkowymi. Można zauważyć, że dochód podatkowy w obydwu badanych okresach obrotowych jest wyższy niż wynik finansowy brutto.

W roku zakończonym 31 marca 2017 oraz zakończonym 31 marca 2018 spółka zanotowała znaczne różnice przejściowe w przychodach oraz kosztach. Celem uniknięcia błędów przy kalkulacji właściwej podstawy do opodatkowania spółka była zmuszona by prowadzić szczegółową analitykę powstałych różnic.

Podatek dochodowy tworzy istotny element, który wpływa na wynik finansowy, dlatego też powinien być kalkulowany zgodnie z obowiązującymi zasadami prawa. Podatek odroczony w dużej mierze przyczynia się do eliminacji negatywnego oddziaływania prawa podatkowego na wynik finansowy. Skutkiem czego, spółka może wykazać bardziej realne efekty swoich dokonań w ciągu roku, a także chroni ją przed rozdysponowaniem pozornego zysku.

Powyższe rozwiązanie, w myśl zasady ostrożności, pozwala spółce także na zatrzymanie środków na przyszłe płatności podatkowe. Jednakże podatek odroczony to również aktywa, a więc międzyokresowe rozliczenia czynne, czyli należne dla spółki zaliczki z tytułu podatku dochodowego. W kwestii rozliczeń międzyokresowych czynnych jednostka aktywuje tą część podatku, którą będzie w stanie odzyskać w przyszłych okresach sprawozdawczych. Takie podejście jest dosyć sprzeczne z zasadą ostrożnej wyceny, natomiast jeżeli tylko istnieją stabilne regulacje podatkowe oraz pewność odzyskania wpłaconego podatku dochodowego, to rozwiązanie jest zgodne z zasadą współmierności oraz memoriału.

Podsumowując można stwierdzić, że prawo bilansowe w Polsce pozwala jednostkom realizować w sposób rzetelny zasady rachunkowości, ale jednocześnie właściwie rozliczać się z urzędem skarbowym. Natomiast stopień w jakim wszelkie możliwości i procesy zachodzące w przepisach obydwu praw zostaną wykorzystane, zależy wyłącznie od samej jednostki gospodarczej.

Głównym przedmiotem pracy było zobrazowanie jak dalece odbiegają od siebie przepisy i zasady prawa bilansowego od tych zawartych w prawie podatkowym. Analizując

wynik finansowy spółki Olympus Polska w myśl obydwu praw, należy zauważyć, że oddziaływanie prawa podatkowego na osiągnięte przez spółkę wyniki z działalności gospodarczej jest bardzo silne.

Bibliografia

- Aleszczyk J., Rachunkowość finansowa od podstaw., Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2016
- Burzym E., Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji, Warszawa 1980
- Cebrowska T. i in. (red.), Rachunkowość finansowa i podatkowa., Wydawnictwo Naukowe PWN S. A., Warszawa 2010
- Karmańska A., Walińska E., Koszty w prawie bilansowym i podatkowym, AD. Drągowski S.A., Warszawa 2004
- Kiziukiewicz T. i in. (red.), Rachunkowość zarządcza, Ekspert Wydawnictwo i Doradztwo z zakresu rachunkowości i finansów s.c., Wrocław 2012
- Konieczna I., Ruszyński J., Problematyka kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w podatku dochodowym od osób prawnych w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, Referat Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSA, Poznań 1997
- Kosakowski E., Działalność gospodarcza w świetle podatków dochodowych od osób fizycznych i prawnych 2008., Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Zarząd Główny w Warszawie. Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego., Warszawa 2008
- Kulicki J., Prawo podatkowe osób prawnych., Fundacja rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1997
- Kulicki J., Sokół P., Podatki i prawo podatkowe., Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995
- Litwińczuk H., Prawo bilansowe., KiK Konieczny i Kruszewski s.c., Warszawa 1995
- Litwińczuk H., Prawo bilansowe i podatkowe podmiotów gospodarczych: dla praktyków i dla studentów., KiK Konieczny i Kruszewski s.c., Warszawa 1994
- Maciejowska D., Podstawy rachunkowości finansowej: pojęcia i zadania., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa 2013
- Maruszewska E. W., Strojek-Filus M., Rachunkowość finansowa: wprowadzenie: teoria, przykłady, zadania., Poltext Sp. z o.o., Warszawa 2018
- Mazur G., Jak prowadzić rachunkowość w firmie, Poradnik Gazety Prawnej 32/2004 z dn. 31.08.2005 r.
- Messner Z. i in. (red.), Rachunkowość finansowa., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2010

Międzynarodowe Standardy Rachunkowości 1999, International Accounting Standards Committee, tłum. i wydane przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce za zgodą IASC

Olchowicz I., Rachunkowość podatkowa, Difin S. A., Warszawa 2011

Owoc J., Zeznanie roczne o podatku dochodowym od osób prawnych za 1997, Zamknięcie roku 1997, SKwP 1998

Sawicki K., Analiza kosztów firmy, Polskie Ekonomiczne Wydawnictwo S.A., Warszawa 2000

Szychta A. i in. (red.), Rachunkowość zarządcza., Wolters Kluwer S. A., Warszawa 2014

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (tekst jedn. Dz. U. 2018 r. poz. 1036, z późn. zm.)

Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ordynacji podatkowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.)

Wyrok NSA z 11 stycznia 2005 r., sygn. akt FSK 1049/2004

Wyrok NSA z 13 marca 1998 r., sygn. akt SA/Lu 230/97

Wyrok NSA z 17 czerwca 1991 r., sygnatura III S.A. 245/91

Wyrok NSA z 9 września 1994 r., sygnatura III SA 30/94

Strony internetowe:

<http://edu.pjwstk.edu.pl/wyklady/rpg/scb/main28.html>

<https://www.olympus-global.com/company/philosophy/philosophy.html?page=company>

Spis tabel

Tabela 1. Koszty w rachunku zysków i strat w wariantcie kalkulacyjnym i porównawczym..	43
Tabela 2. Przychody według prawa bilansowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.	61
Tabela 3. Przychody niestanowiące przychodów podatkowych w myśl prawa podatkowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.	62
Tabela 4. Koszty według prawa bilansowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.....	63
Tabela 5. Koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów w myśl prawa podatkowego spółki Olympus Polska Sp. z o.o.	64
Tabela 6. Koszty zmniejszające podstawę opodatkowania Spółki Olympus Polska	65
Tabela 7. Wynik finansowy spółki Olympus Polska Sp. z o.o.	67
Tabela 8. Wynik podatkowy firmy Olympus Polska Sp. z o.o.	69
Tabela 9. Podatek odroczony w firmie Olympus Polska Sp. z o.o.	70

Spis schematów

Schemat 1. Regulacja prawna przychodów i kosztów.	40
Schemat 2. Części składowe wyniku finansowego.	45
Schemat 3. Różnice między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym.....	48
Schemat 4. Porównanie wyniku finansowego brutto i dochodu podatkowego spółki Olympus Polska	71

Załączniki

1. Rachunek zysków i strat spółki Olympus Polska za rok obrotowy od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2018 r.
2. Kalkulacja podatku dochodowego za rok obrotowy od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2018 r.

OLYMPUS POLSKA SP. Z O.O.
Sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku
Rachunek zysków i strat

Rachunek zysków i strat (wariant porównawczy)

(w tysiącach złotych)	Nota	Rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku	Rok zakończony dnia 31 marca 2017 roku
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym:	21	200 107,2	170 949,6
od jednostek powiązanych	36	-	-
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów		23 068,0	22 448,9
II. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów		177 039,2	148 500,7
B. Koszty działalności operacyjnej		188 316,6	163 531,9
I. Amortyzacja		5 146,9	5 466,1
II. Zużycie materiałów i energii		1 496,6	1 778,1
III. Usługi obce		15 779,1	13 722,2
IV. Podatki i opłaty		667,6	758,0
V. Wynagrodzenia		23 676,2	21 527,5
VI. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia		3 293,1	3 499,0
VII. Pozostałe koszty rodzajowe		7 399,2	5 561,7
VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów		130 857,9	111 219,3
C. Zysk/ (strata) ze sprzedaży (A – B)		11 790,6	7 417,7
D. Pozostałe przychody operacyjne	22	1 411,6	2 494,2
I. Zysk z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych		1 078,8	2 121,0
II. Inne przychody operacyjne		332,8	373,2
E. Pozostałe koszty operacyjne	23	1 314,2	364,1
I. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych		596,3	260,7
II. Inne koszty operacyjne		717,9	103,4
F. Zysk/ (strata) z działalności operacyjnej (C+D-E)		11 888,0	9 547,8
G. Przychody finansowe	24	761,1	1 000,5
I. Dywidendy i udziały w zyskach		-	-
II. Odsetki, w tym:		761,1	866,7
- od jednostek powiązanych		638,5	577,7
III. Inne		-	133,8
H. Koszty finansowe	25	669,0	47,8
I. Odsetki, w tym:		2,2	1,4
- dla jednostek powiązanych		-	-
II. Inne		666,8	46,4
I. Zysk/ (strata) brutto (F+G-H)		11 980,1	10 500,5
J. Podatek dochodowy	26	1 263,4	2 074,8
K. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)		-	-
N. Zysk/ (strata) netto (K-L-M)		10 716,7	8 425,7

Tomasz Mrzygłód
Prezes Zarządu

Kresimir Draskovic
Członek Zarządu

Andrzej Wojasiewicz
Osoba odpowiedzialna za prowadzenie
ksiąg rachunkowych

Matthias Jakob
Członek Zarządu

Warszawa, 17 sierpnia 2018 r

OLYMPUS POLSKA SP.Z O.O.
Sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku
Dodatkowe informacje i objaśnienia

26. PODATEK DOCHODOWY

Uzgodnienie zysku brutto do podstawy opodatkowania przedstawia się następująco:

	Rok zakończony dnia 31 marca 2018 roku	Rok zakończony dnia 31 marca 2017 roku
Zysk brutto	11 980,1	10 500,5
Wydatki nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu		
rezerwa na premie	4 140,0	2 824,4
reklama i reprezentacja	17,7	49,6
niewypłacone wynagrodzenia i ZUS	598,4	561,8
darowizny	24,5	32,4
odpis aktualizujący wartość należności	320,1	260,7
odpis aktualizujący wartość środków trwałych	-	-
rezerwy na urlopy pracownicze	105,6	-
rezerwa na zapasy	276,2	-
rezerwa na wydatki marketingowe	-	-
odpis na PFRON	196,7	185,3
rezerwa na naprawy gwarancyjne	1 905,0	758,8
amortyzacja	10,0	28,2
odsetki karne	2,2	-
ZFŚS	-	-
niezrealizowane różnice kursowe	14,2	26,9
inne	392,2	442,4
Razem	8 002,8	5 170,5
Kwoty, które zmniejszają podstawę opodatkowania		
wypłacone premie dotyczące poprzedniego roku	2 613,9	2 802,2
zapłacone raty leasingowe	-	-
wpłacone składki na ubezpieczenie społeczne	560,9	542,8
koszty dotyczące poprzedniego roku obrotowego	-	-
rozwiązanie rezerw	1 111,3	698,9
pozostałe koszty podatkowe	82,3	191,8
Razem	3 368,4	4 235,7
Kwoty, które zwiększają podstawę opodatkowania		
rozwiązanie rezerw na wsparcie sprzedaży	-	-
Razem	-	-
Przychody, nie będące przychodami podatkowymi		
rozwiązanie rezerw na wsparcie sprzedaży	346,9	293,5
niezrealizowane różnice kursowe	-	17,6
rozliczenie rezerw należności	-	-
odsetki naliczone	-	-
otrzymana dywidenda	-	-
pozostałe	125,0	125,0
Razem	471,9	436,1
Dochód do opodatkowania	16 142,6	10 999,2
Darowizny	-	-
Podstawa opodatkowania	16 142,6	10 999,2
Podatek dochodowy bieżący	3 067,1	2 089,8
Korekta podatku dochodowego	-1 146,0	-
Zmiana stanu odroczonego podatku dochodowego	-657,7	-15,0
Podatek dochodowy razem	1 263,4	2 074,8